

יאיר אור

אות אלף

אָבד, בָּלַע, בָּלַק, שָׁבַד.

על זכר למו. באויב (ד' ז') מי הוא נקי אבד? (מי האיש?) ואיפה ישרים נכחדו (היה המקום?). (שם ע') מנשמת אלוה יאבדו (ואח"כ) ומרוח אפו יכלו לגמרי, בעטן יכלו. תסלים (ט' ו') אבדת רשע (הרשע עלמו, ואח"כ גם) שמש מחיית לעולם ועד. (שם ל"ז כ') כי רשעים יאבדו ואויבי וגו' כלו וגו'. ירמיה (א' י') לנחוש ולנחון ולהאבד ולהרוס לנחוש ולנחוש. (שם ו' כ"א) וכבלו ואבדו, (שם י"ב י"ז) נחוש ואבד נאש ס', (שם ע"ז ז') שכלת אבדת את עמי, (שם י"ח ז') לנחוש ולנחון ולהאבד, (ובס כ"ג א') מאבדים ומפילים:

בלע השחתה כענין בליעה, עיין פירושי ישיעיה על ודרך אורחותיך בלעו:

בלק הרקע או השחתה, בישיעיה (כ"ד א') בוקק סארץ ובולקה, מוריק ומשחית, ובנחוס (ב' י"א) בוקק ומבקס וטבלקה כנ"ל:

ודע כי שם אבד בא בקל ופיעל וספיעל. וסנה בקל יורה על שני פנים: א) אבדת הקיין, שעלש אחד אשר הוא קיין לנושא אחד יחלוק ממנו ויאבד עד שלא יוכל למלאו; אש קיין ממנו ורכוש וכל מקסו, שממנו נגזר שם אבדה, בדברים

אבד מורה ענין הריסה והורבן, כמ"ש (כמדבר ל"ג כ"א) ואבדתם את כל משכיתם, ואת כל לנמי מכבתם תאבדו. בדברים (ד' כ"ו) כי אבד תאבדון מהר וגו' לא תאליכן ימים עליה, כי השמד תשמדון. (שם ז' כ"ג, כ"ד) ונחנס ס' אלוך לפיך, וסמס מסומס גדולס עד השמדם, ונתן מלכיסס בידך, והאבדת את שמש וגו' עד השמדך אותס. (שם ט' ג') וידעת היום כי ס' אלוך הוא סעובר לפיך אש חובלס, הוא ישמידם וסוה יכיעס לפיך, וסורסתס והאבדתם מהר וגו'. (שם כ"ח כ') עד השמדך ועד אבדך מהר, (שם ס"ג) כן ישיס ס' עליכס להאבד אתכס ולהשמיד אתכס וגו'. (אסתר ג' י"ד) להשמיד לסרוג ולאבד. — נראה בכל אלה כי שמד סוה קטן מאבד וקודס לו. משמיד סוה, בזס ססורס ענין ססומס, מעמדס, אמונתס, ולורתס, ואח"כ סאבד מלב, ומ"ס להאבד אתכס ולהשמיד אתכס, סוה מורה סחד, סחינו אבדון כללי שלא יזייר שמד סחריו, אבל כני"מ שמד קודס לאבדון. — וזס סנוח דעתך בישיעיה (כ"ז י"ד) על כן פקדת ותשמידם ותאבד

לא ידק יחס המקום אחר שנאבד מכל המקומות, ולא התיחס אבדו אל מקום פרטי, ומ"מ נמלא לפעמים גם באבדה סתמית בלי סימן היחס שלא יורה אבדה לגמרי, רק אבדה ביחס אל נושא אחר, כמו, וכאשר אבדתי אבדתי (אסתר ד' י"ז), ודרשו כאשר אבדתי מבית הבה אבדתי ממך, וע"כ אמר (דברים ח' י"ט). העדותי בכם היום כי אבד תאבדון, כגוים אשר ה' מאביר מפניכם כן תאבדון. ר"ל תחלה אמר שיאבדו, ומפני שלשון אבדה אינו כולל עדיין אבדה לגמרי, פרט אחריו יחס הדמיון שהיה אבדהס אבדה גמורה כאבדהס הכנעיים. ומה יבוא הבינוני, או שם החואר אבד, (במדבר כ"ד כ') ואחריו עדי אבד, (דברים כ"ו ה') ארמי אבד אבי, (תהלים קי"ט קע"ו) חעייתי כשה אבד, (משלי ל"א ו') תמו סכר לאבד. וההבדל בין אבד בצנין הכבד ובין האביד בהפעיל, הוא לדעתו כי אבד בפועל יורה השתתח העולם בעלמו ע"י נושא אחר שמשחית ומכרית עלם אחד, להשחית יבואו ולבלעו ולהסתיך עמידתו, אשר בו יהיה מה שהוא, מה שאין ק האביד בהפעיל, מורה מעטין אבדה, שמאביד עלם אחד ממקומו הפרטי, או מן מקומו הכללי, שהוא מן העולם בכללו, עד שיבוא אחריו יחס שממנו, אם בפועל כשיהיה האבדון ממקום פרטי, ואם בכת המאמר, כשיהיה האבדון ממקום כללי, וכמו שהוא בשם אבד בקל; וע"כ הפועל יולא לבלתי, כי רושם פעולות האבדה

בדברים (כ"ב ג') וכן העשה לכל אבדה אחיך אשר תאבד ממנו ומלחמה, ויבוא אחריו סימן מ', או בלא סימן. או אבדה קנין מעלה ושלמותה שררה או גדולה, או יתר מקרים הבאים מופשטים מן העלם, וכמושא עלמי, כמו ויירס אבד חשבון (במדבר כ"א ל"ח), ומנוס אבד מנכס (איוב י"א כ'), זכרו אבד מני ארץ (שם י"ה י"ז). והכלל בזה כשהאבד הוא כנושא במאמר יבוא ביחס שממנו, כמו ומנוס אבד מנכס, וכשהאבד הוא כנושא, יבוא בשם הישר, כמו אבד פשטון יירס. ומלאנו לפעמים שיבוא יין זה ביחס שליו, כחמואל א' (ט' ג') ותאבדנה הכחות לשאול בן קיש, וזה (כ') ולאחותות האובדות לך היום, נראה טעמו על השחמה לא אבדו לגמרי, רק נעלמו מעיניו, ע"כ לא אמר כמו בכל מקום ביחס שממנו, רק ביחס שליו שעדיין היו שייכים אליו. ב) אבדה העלם בעלמו, והוא בעת שלא יבוא שם הדידי המורה על הפעול במשפט, (שמות י' ז') הטרס תדע כי אבדה מזרים. (במדבר י"ז כ"ז) הן גוענו אבדנו, כלנו אבדנו, ומ"מ גם בזמן סוס ישמש מעטין אבדה, והימן היחס כהעלם יבואר בכת המאמר שנאבד מן העולם, ודאיה שמלאנו לרוב גם בזה יחס המקום אחריו, כמו (שם ע"ז ל"ג) ייאבדו מתוך הקהל, (דברים י"א י"ז) ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה, רק בכל מקום שלא חזר יחס המקום אחריו, ארס על אבדה מכל העולם, בעל זה

שיבואו יחד שם אבדון והשמדה, אז חס יסיה שם אבדה מעיני אדם ממש חסיה השמדה גדולה מאד, כי אדם לא תלייד רק העתק העלם מן המקום, והשמדה תלייד שינוי צנוף העלם עלמו, על כן אמר כי אבד תאבדון מסר וגו' לא תאריכן ימים עליה כי השמד תשמדון (דברים ד' כ"ו), ר"ל לא לבד שתאבדון אלא גם תשמדון, וכן (שם ז' כ"ד) והאבדתם את שם מתחת השמים, לא יחילב איש לפניך עד השמידך אותם. אולם חס יבא שם אדם בלי יחס שממו, שמורה על אדם כלליה מכל העולם, אז אדם גדול מהשמד, ועל כן בדברים (כ"ח כ') עד השמדך ועד אבדך מסר, ר"ל אבדך מכלל העולם, מבא"כ (שם ס"ג) כן ישיש ה' עליכם להאביר אתכם ולהשמיד אתכם ונכחתם מעל האדמה אשר אתם בא שם לרשעה, בהכרח אין כוונתו אבדון כללי, רק מעל האדמה, ויחס "מעל האדמה" נמשך לכולם, (זה מורה חסד ה' שלא ישיש על הכליון לגמרי חלילה, על כן הפך לכתוב להאביר קודם להשמיד, שמורה אבדון פרטי ביחס הארץ), וכן בכל מקום שיבוא שם אבד צננין הכבד, הוא גרוע מהשמדה, אחר שגם הוא מורה השחתה בעלם הדבר, עז"א להשמיד לכרוג ולאבד (אסתר ג' י"ג), לכן פקדה ותשמידם ותאבד כל זכר למן (ישעיהו כ"ו י"ד):

יבד בעלם הנאבד ע"י המקום מאבד ממנו. ראה נא הפסוקים (ויקרא כ"ג ל') והאבדתי את הנפש הסוף מקרב עמם. (צמדבר כ"ד י"ח) והאביר שריד מעיר, בא יחס שממו צפועל, (דברים ז' י') ומשלם לשונאיו אל פניו להאבירו, (שם כ"ח כ"א) עד האבירו אותך, בא יחס צנח, ר"ל עד האבירו אותך מן העולם, וכן טלם. אבל אבד צפועל מורה ההשחתה הנעשית בעלם הדבר הנשחה בלי צירוף המקום כלל, וילורף עם השמות המורים על השחתה, ואבדתם את כל משכיתם ואת כל למי מסכותם תאבדו (צמדבר ל"ג כ"ח), ר"ל השחיתו ותכתתו ותחריבו; וכשיבוא אחריו יחס המקום תסיה הוראתו להרחות המקום אשר בו תסיה ההשחתה ובעול העלם, כמו (דברים י"ג ג') ואבדתם את שם מן המקום הסוף, ר"ל שם אשר במקום תאבד ותשחית, כמ"ש לכנות לה שם גנאי, אם היו קורין לה עין כל תקראו לה עין קוז וכו', וזה הוליא ממס שבא צננין הכבד, שמורה על השחתה שם, שאם לא יחס כוונתו רק על אבדן שם והשחתתו מלב צלבד, סיה משפטו לבוא בהפעיל, שמורה על אדם מלב, וכן פרימו מארץ תאבד (תהלים כ"א י"ג), ר"ל תאבדם ותשחיתם עד שלא ימלאו עוד בארץ, ואין יחס שממו מצטרף עם הפועל צידון זה, כמו בהפעיל, שלא תלדק אדם זולת עם יחס במקום, ודוק. ובה תראה כי בעת

י"ב), אכן מדע הדבר (שמות ב' ט'), אכן סר מר המות (ש"א ט"ז ל"ב), יכולס כותר הספק שהיה להם, אכן אחת אל מסתתר (ישעיה מ"ה ט'), אכן משפטי אח' (שם מ"ט ט'), אכן חליו הוא נשא (שם ל"ג ד'), וכדומה רבים, מורים טלס סיחר ספק או סחירת מחשבתו הקודמת. אולם, מניח דעה הקודמת ואינך סוהרה רק מוסיף דבר חדש בה, ואולם לוז שם העיר לראשונה (בראשית כ"ח י"ט), ידעתי גם הוא יכיה לעם ואולם אחיו סקטן יגדל ממנו (שם מ"ה י"ט), סלחתי כדבךך, ואולם חי אני (במדבר י"ד כ'), אולם שלח נח (איוב ב' ט'), אולם אני אדרוש אל אל (שם ד' ח'), יכולס מוסיף ענין ואינו מכיזב בראשונות. ואמנם אינו מוסיף ואינו כותר דבר, רק מענין אמנה, שאומר סאמין לי, סאמת כן. הוא, אמנם ס' סחריבו מלכי אשור (ישעיה ל"ז י"ח), אמנה אחותי בת אבי היא (בראשית כ' י"ב):

(ב) אָבֵל, אָבִן, אֹלָם, אָמְנָם, אָמְנָה: ההבדל ציניסס: אבל, אבן, יורו שמיס סחירת סקודס, רק אבל כותר דברי חבירו; אבל אדוניו סמלך דוד סמלך אח' שלמה (מ"א ח' ט"ג), כונתו לא כשסר חשב אדוניס אשר אמר אליו איס חיל אחס וטוב חבשר, אבל אדוניו סמלך אח' שלמה. אבל בן אץ לה ואינך זקן (מ"ב ד' י"ד), אבל שרס אשחך יולדת לך בן (בראשית י"ח י"ט), בשינסיס כותר דברי חבירו, אבל אשמיס אנתנו על אחינו (שם מ"ב כ"א), כונתס לא כשסר סאמר בזאח נכחן סאמת אנתנו, ואס לא כן יכיה, מרגליס אנתנו; לא כן, מהשמש סזאח נקייס אנתנו, אבל אנו אשמיס על אחינו. ויס אבל להסחלת הדבור, אבל אשה אלמנח אי (ש"ב י"ד ט'). אבן, כותר דברי עלמו, או ספק שססספק סחלה, אבן יס ס' בסקוס סזס (בראשית י"ח

(לרוב על דבר שסחר לכאחד ממס), סמליאס ממעמד סמנוחס אל סנועס וסלעול פנימי. אונן, אחיות סול בלב סאכל כשוד סתו לפניו, וסנושא סאחיות קקרא אונן:

(ג) אָבֵל, יָגוֹן, עֶצֶב, אֹנָן: אבל, סול סכר כאל, ע"י הבגדיס וסימניס חילוניס סנעשים לסרית אכלת. יגון, סול בלב, ונכדל מעצב כזס, כי עלב מורס סספעלות נפשיס,

סמת, שאין יולא ואין כח אליו, וכן כארך שוממס אין עובר ושב, כמו דרכי ליון אבלות מבלי כחי עועד (איכס א' ד'), והוא

(ד) אָבֵל, נָבֵל, אָקָלָל: אבלות סוסאל אל סארך מן סאלל על

ומתאחד עם מול מנחי העי"ן, שמורה על כריתת הדבר למעלה, ויטל אברהם (בראשית כ"א ד'), וקטפת פלילות (דברים כ"ג כ"ו), וכן אמל, שמורה גם כן לפעמים על חולשת הכח, היסודים האמללים (נחמיה ג' ל"ד), כי אמלל אני (תהלים ו' ג'), יתאחד עם מול צמה שמורה שנקטף ראשית כחו מלמעלה, למשל גבור שחלש, וקטף ראשית אונו, רבת כמים אמללה (ש"א ב' ה'), כי מנע ממנה פרי בטן, ראשית אונה. וקרוב לזה כתב רש"י:

והוא רק שינוי על חילוניית הארץ שאין עובר עליה, אבל נבלה היא שינוי ופחיתות בפנימותה; וגדר פטל זה מורה על פחיתת עלמות הדבר וכחותיו הפנימיים. אפיסת כח הליץ והפחה, נבל ליץ (ישעיה מ' ז'). אפיסת כח האדם, נבול תבול (שמות י"ח י"ח). מעשה פחותה יולאת משורש תכונה רעה שבנפש, נבלה עשה בישראל (בראשית ל"ד ז'), בן מנבל אב (מייכה ז' ו'), נבלת צהמה (ויקרא ה' ב') וכדומה, וזה הוא ההבדל ג"כ בין אומללה לנבלה, כי אומלל שרשו אמל

מגלת ספר, ספר הנגלל. גליון העשוי להיות מגולה לא להכפל, כמו אותם שחורטים עליהם לורות, והוא משרש נלה, אך כתב הוא לא אגרת ולא ספר רק כתב בעלמא, כתב אשר נכתב בזה סמך (אסתר ח' ז):

(ה) אַגְרָת־מְנַקְהָ, גְּלִיּוֹן, סֵפֶר, קְתָב: אגרת דוקא בין אדם לחבירו, ספר כולל כל אשר בו יסופר ענין מה, ויקרא הכותבו סופר, ויבדל בזה מן מגלה, שמגלה הוא העשוי להגלל,

(ו) אָדָם, אָנוּשׁ:

וכי תשית אליו לבך, (שם ט' ב') ומה ילדק אנוש עם אל, הקטן שבקטנים עם הגדול שבגדולים, (שם יו"ד ד') העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה:

תחלה אמר הטוב לך כי תעשוק, ר"ל סמריע ירע, או מפני תועלתו, כגול חבירו לתועלת עלמו, עז"א הטוב לך כי תעשוק, או מפני שמואם כעשק אשר כאין נחשב לו, ועז"א כי תמאם יגיע כפיך? הלא הוא מעשה כפיך, ואת מי תעשוק? הלא לעלמך, ואת מי תמאם

אנוש מורה בכ"מ על הקטן במעלה, ואדם גדול ממנו, (איוב ס' י"ז) אשרי אנוש יוכיחתי אלוה, אמוש הקטן במדרגתו, הלא טוב לו לפ"ז אם אלוה ינחמו יוכיחתי דברים, ואף גם מוסר שדי, גם היסורים אל תמאם, כי הוא יכאיב ויחבש, (שם ז' י"ז) מה אנוש (הקטן) כי תגדלנו, עד שיסיס עוונותיו גדולים מנשוא לפי ערך העושה, ואם תחשוב אותם לפי ערך הגדול, אשאל,

הוא המלטודק מהרע שחושדין אורו, וז"ש מה אנוש הקטן, כי יזכה, שימלא זכות מלך עובד, הלא טובו כאין נחשב לפי שפלותו, וגם איך ילדק מעון, אחר שהוא ילוד אשה ומוכן לחטוא, ושם (כ"ט ד') ומה ילדק אנוש עם אל, ר"ל אם יערוך החטוא בערך אל הלא מה ילדק. ומה יזכה ילוד אשה נגד הזכות, איך יזכה אם נעריך שפלת עלמו שהוא ילוד אשה. (שם ו) אף כי אנוש רמס, וכן אדם חולעה: הנה הסבדל בין רמה ותולעה, רמה היא הנעשית בדבר שבלי ונרקב, כמו הנבינה ובשר הנרקב, בעודם בתוך מקום האלרס, ואחר שנעשו זרים ונפרשו ממקומם וקראו חולעה. שמות (ט"ז כ') וירס תולעים ויבאש, בא הכפל וירס על היות הרמס, ואח"כ נעשו תולעים, ושם (כ"ד כ') ורמה לא היתה זו, רבותא אפילו רמה, וכן לבש בשרי רמה (חיוב ז' ט'), מתקו רמה (כ"ד כ'), ואחותי לרמה שם (י"ז י"ד), הוא הרמס שלא סופרשה. אבל ואנכי תולעת ולא איש (תהלים כ"ב ז'), אל תראי תולעת יעקב (ישעיה מ"א י"ד), וימן אלהים תולעת (יונה ד' ז'), כי תולעתם לא תמות (ישעיה ס"ו י"ד), כי תאכלנו התולעת (דברים כ"ח ל"ט), מדבר מתולעת שהיא זרים, על כן אמר, תחתיך יולע רמה, ומכסיך תולעה (ישעיה י"ד י"א), כי החולעה שסופרשה ממקומה העלה עליך למכסה, ורמס השאר למלט, עז"א אף כי אנוש הקטן כרמס שהוא מדבר נרקב, אבל אדם הגדול מלך שסופרש

ממקום

תמאס? הלא ינייך, ועל עלת רשעים הופעת? הלא בזה חופיע אור על עלת רשעים ודעתם אשר מכחישים שאיך אדון העולם; ומוסיף ואומר העיני בשר לך, פוען וכי אחת רואה בעיני בשר, אשר קלר כחם לרמות האמת, ויותר מזה, אם כרמות אנוש הקטן תראה? הוא לריך לרמות למען מזה ידע, ואחיה הלא בהיפוך, הרואה חבוא ע"י הידיעה כמודע, ואח"כ איך הטעה להאשים את הלידיק?: המענה השנית, גם אם אני הרשעתי, (שם י' ד') הכימי אנוש הקטן ימיר, שתראה לנקום תיכף? אם שנותיק הרבים כשמות גבר הגדול המאריך ימים יותר! (ו') כי תבקש לעוני, זה כנגד העיני בשר לך, שגריך אחיה לבקש עוני, ולחטאתי תדרוש, נגד הכימי אנוש ימיר, שרואה אחיה לנקום ולדרוש עוני מידי, (ז') על דעתך כי לא ארשע נגד טענה א', הלא ידעת כי לא חטאתי, ואין מידך מליל נגד טענה ב', גם חטאתי הלא אין מידך מליל, ותמאל להעניש בכל עת שתראה. שם (י"ד י"ח) ואולם הר נופל יבול, יעשה יבול ויגדל במקומו הר אחר, וזור (אבר) יעחק ממקומו (יבול), (י"ט) אבנים שהקו מים חשטף ספיחיה עפר ארץ, אם גם נשחקו האבנים ע"י מים, עפר הארץ ישטפו הספיחים של האבן ויהיו לעפר עכ"פ, אבל ותקוה אנוש הקטן, האבדת לגמרי, כי יקטן עוד מכל אלה במציאותו, שם (ט"ו י"ד) מס אנוש כי יזכה וכי ילדק ילד אשה. זכס, הוא הזכס מלך הטוב שעשה, לזק,

ר"ל ולרין לעבוד אותו בעבור גדלו שהוא יראה כרוממות, הלא אם מעושהו יטסר גבר? מלד שסוף עושהו ולרין לעבדו בזן לאציו הכי יטסר גם גבר התקוף? שם (י"ג ט') אם כשהל באנוש והסלו זו, ר"ל כשהל באנוש קטן; שם (ל"ב ט') אכן רוח הוא באנוש, ר"ל אמתתי ימים ידברו, חשבתי. ה) כי גם הדבור אין ראוי רק לאנשי ימים. ב) גם ההכמה באמה אחס, כי רוב שנים יודיעו חכמה, אכן ראיתי שהיא רק רוח ה' אפילו באנוש קטן, ושמה שדי תבנים, לא הימים והשנים. שם (ל"ב כ"ו) וישב לאנוש לדקאו, שם מודיע השגחת ה', ואין מודיע להחופאים כהלום, לגלות אנוש, ובשובם יקבלם, וגם לאנוש הקטן ישיב לדקאו, וכן שם (כ"ח ד') דלו מאנוש נשו, הלא נבא לאנוש עלי ארץ (שם ז' א'), אשביתה באנוש זכרם (דברים ל"ב כ"ו), כולם ר"ל אנוש הקטן:

ממקום הרקבון יחשב כחלום, איוב (כ"ח י"ג) לא ידע אנוש טרכס, אנוש הקטן לא ידע כלל יוקר וערך הסכמה, ולא תמלא כלל בלחץ החיים, שם (ל"ו כ"ב) הן אל ישגיב כחמו, הכל נעשה כחמו, ומי כעוהו מורה דרך; (כ"ג) מי פקד עליו דרכו, ר"ל אינו מוכרח מזה אחר במעשיו, רק הכל מלד עלמו, ובכל זאת, מי אמר פעלת עולה; (כ"ד) זכור כי חשיגיא פעלו אשר שוררו אנשים, ר"ל הלא אינו יוכר מלד עלמו רק מלד מעשיו, ופעלו אינו דבר אחד רק השגיח אותם בדברים רבים, ושוררו אותם אנשים רבים, ולא זאת בלבד, הלא כל אדם חזו בו והשיגו אותו ע"י פעלו, ולא זאת הלא גם אנוש הקטן מאד יביט על ידו מרחוק ויכיר הכמה כראשונה, אבל הן אל בעלמו שגיא ותקיף ולא טודע מלד עלמו. שם (ד' י"ז) האנוש מאלוה ילדק, אם נערוך אלוה כגדול, הכי ילדק אנוש הקטן בערכו?

(1)

אֵוֶה, חָסֵד, חַפְזִין, רָצָה, אָבָה :

וחמה, רק הנטייה או הסכמת לב לדברי חזירו המבקש ממנו שיטעה בערו דבר מס; ונבדלות כולן מן החפץ, שמורה על תכונה נפשית שיתאווה אל דבר או שישחוק לו, אבל לאון מורה רק על תכונה מחשבתית, אף כי נפשו מהתכוונה אינה חפלה בדבר, ודלה בו מלד שכוו הסגראס לו טוב הדבר ושלמותו, או כי ירלס בו מלד היושר וכראוי:

ההבדל בין תאוה לחמה, חמדה היא רק לדבר שיראה בעיניו וייעב לו, ותאוה היא אף לדבר שלא ראה מעולם בעיניו, רק כשהגבר עליו כח סליורי והדמיון יתאו לדבר מס, ואף שסוף לרעהו; וזוה תתאחדנה שהימן, חמדה ותתאוה, כי לא ממקור השכל תללנה. אבה, אינו מליין שום תאוה

(ח) אויב, צר, שונא :

מן אויב, כי הוא לא יחפוץ רעה במאור, והאויב חף כי לא ירע לו בפועל אמנם ישמח לאידו ע"י אחרים. גדול משייטת צר, כי הוא יזיר לו בעלמו בעת תמלא ידו להרע לו; חפוש בכל המקומות שבהם נרדפים ותמלא הבדלה נכון :

שונא הוא בלב, שלא יוליא שנאחו משפט לחוץ, וע"כ ב"ה תמיד על דברים הגיונים, שונאי ב"ע (שמות י"ח כ"ח), שונא חוכמת (משלי ע"ו י'); ויבדל בזה

(ט) און, עמל, תוף, קרבה :

המחשבה או הפעולה הרעה, אחר כך וסרס עמל בבטן, טרם הולידו הספקר בהחבולותיו איך להוליא לפועל, אבל וילד שקר, לא המליט הילד אשר הרע בלבו האון, רק ילד זר שקר. ובישעיה (כ"ט ד') הרע עמל וילד און, כי שם מלייר שנגמרה מחשבתו הרעה אשר חבל ואשר הרע. מרמה, תליין הדבור המזויף שבו מרמס איש-מרמות, שומטיו; ויבדל מן תוך, שהוא מליין רימוי בדבר שיש לו שני פנים, בדבורים בעלי שני פירושים, שבזם ירמו המרמס :

אמרתי הבדלם: און, הונח על הכח שלא במשפט, עמל, הוא ענין נפשי ומליין העלות בלב איך להוליד האון ולהוליא לפועל. בתהלים (ז' ט"ו) הנה יחבל און, והרע עמל, וילד שקר; מבואר כי חבל, מורה הקלעת הרע, כמו שמה חבלה ילדתך (שה"ש ח' ט'), אחרים: הסריון, ואחריו הלידה, וזוה יבואר הפסוק; בפסוק הקודם, חמר, ולו סכין כלי מות וגו', לה מלייר במליאה כאלו מחלה יחבל און יחטק לקבל

(י) אופן, בלגל :

בגלגל לפי סופה (ישעיה י"ז י"ג), קול רעמך בגלגל (תהלים ע"ז י"ט), והאופן הוא מיוחד לאופן מרכבה בלבד :

בלגל מליין כל דבר המחגלגל, יהיה אופן העגלה או כל דבר, כמו

(יא) אור, הלל, גונה :

אור מלד עלמס, כמו השמש, אשר אורס מלד עלמס ומאירס לארץ ולדריס. ב', אשר אורס גאלל, כמו סירח אשר הוא בעלמותו כדור אפל לעוש מקשי, ויקבל אור השמש המכס על עבר פניו. וע"י האור האור יתפשט אור להאיר.

מצאנו ג' שמות משמשים על האור, אור, גונה, הלל, ואבאר הסבדל שביניהם. ידוע כי נמלא שלשה מימי אור. א', מעלמים אשר יש להם

כי הקשת בענן אשר יהיה ביום הגשם
 בלשם מהכפלת אור השמש בחור חוזר
 דרך העננים, בשלל יעשילו העננים לעלות
 על פני כל הרקיע, כמו שגורלה בדרת
 מילוי אור השמש אל תוך המים, שהגורלה
 בתוכם מראה הקשת; ואחר שהאר
 במילותו כי אור הגדול יתברך מהעלם
 ומחלש תחת עני החקים ועניי אופל,
 להורות שהוא נמנע מהשגה, הטיב עוד
 ביאור דבריו, כי אל"פ שגלמותו בעלמו
 ח"א להשיג, מ"מ על ידי הגונה והאר
 החוזר הפולח בעצים ירצה האור והאש
 כל כך עד שבערו גחלי אש, (כי שם
 דבר מן האור לעמן הנקמה, מלך החום
 והתבערה הנמלא בכת האש), ומילת זאת
 הנפלאה חפס יחזקאל בגלותו כוד
 המרפס, אמר שם (ח' ד') ואש מהלקחת
 וגונה לו סביב, וכן (ח' כ"ז), ר"ל שעל
 ידי אור האש נאלל אור חוזר מפניבת
 עלם מלוטט המאיר ג"כ, שר"ל כי גם
 העלול המקבל אור שפעמו יתברך יאיר
 ג"כ להשפיע לזולתו, וכן (שם ח' י"ג)
 וגונה לאש, סיינו אור חוזר, וכן פירש
 (שם ו' ד') וירם כבוד ה' מעל הכרוב
 על מפתח הבית, וימלא הבית את העין,
 והאר מלאה את גנה כבוד ה', ר"ל כי
 בעוד כבוד ה' ואר הגדול על מפתח
 הבית היה עובר האור בפנים, ששם
 הקדושה השלימית, והיה מלא בעין אור,
 רק מן האור החוזר שילא מן האור שהוא
 אל החל האירה גם החל מן הטוב,
 וביאור הטוב היה הוא עפמ"ש מחמת
 הטוב מן הקשת, וביאר במ"ש (ח' כ"ח).

כמראה

ג', הכוכבים אשר אורם מעט, בין
 שיהיה מלך עלמם, בין שיהיה על ידי
 קבלה אור חוזר, חין די באורם להאיר
 לארץ, רק שהארחה נראה גם בעלמם
 נקודות רבות מתוללות על פני רקיע
 השמים. על הרצון הונה שם אור
 בעלם, כמ"ש והיו למאורות ברקיע
 השמים להאיר על הארץ (בראשית ח'
 ע"ו), וכן על אור הכדור והאש אשר
 אורם מלך עלמם, כמ"ש והאיר על עבר
 פנים (שמות כ"ה ל"ו), ולא האירו מזבחי
 הנה (מלאה ח' י'). על אור הירח מלך
 שהוא מקבלו מן השמש הונה לטון גונה,
 והוא מלשון הולאה, כמו הגו כגים
 מכסף (משלי כ"ב ז'), על שמוצאה חס
 האור לחון. ועל השלישי, הונה שם
 חלל, כי לטון חלל מורה על הארס
 והברקס, התוללות בעלמא הנמלא
 בעלמו, ואינו מאיר על אחרים. והנה
 אפרש לטון גונה, הנמלא בכל מקום.
 בשמאל ח' (כ"ב י"ג) שגונה נגדו בערז
 גחלי אש, מבואר כי חין ליהם האור
 בעלמו אל השם יתברך, פי האור גשם
 עולי מעלמות המאיר, אמנם יבוא עליו
 מל זד ההשאלה, כי הוא אור העולם
 וזר הכריאה, לולם עלמותו חין מי שיוכל
 להשיג ולהבין, וע"כ צבואו להאר שם
 במילתו ירדה ה' לנקום נקמה עבדיו,
 יחה אל סתרו את הששך, כמ"ש ישח
 הששך סתרו, על שאין משיג שיהל לרמות
 אורו הגדול, ואמר, סביבותיו סוכה
 חשכת מים עני החקים. ובוזה נפלאה
 מילתו הלוקחה מחמת הטוב שידועה,

יחיה חמיד, ורק יהיה חפלה גמורה, וכן שם (ס' י"ט) לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם, ולגנה הירח לא יאיר לך, לנוגה, מלס מופסקת, כהילו, והירח לא יאיר לך לנוגה, היינו להוליא אור השמש ע"י הכפלת האור על כדורו, וכן ישמש בלבון זה על כוכבים שאין להם אור מלד עלמם, (ויאל ב' י', ד' ע"י) ובוכבים אכפו נגהם. והראיה שמדבר באור הוזה, מה שאמר לשון אחיפה, כי על אור עלמי כאור שמש יאמר לשון ביאה ובקיעה, כמ"ש בישיעה (ס' כ') לא יבה עוד שמשך, וירחק לא יחבק, כי אור הירח אינו שוקע תחת האופק רק שנאסף בעלמו מלד שאין פוגשין בו יולוי האורה הנכפלים. והמליך זה בחקוק (ג' י"א) במ"ש לאור חניך יחלכו, לגנה ברק חניתך, כי החץ בא בעלמו למטה אך זילאו מרבות הרובס קשת, משא"כ החנית נשאת ביד הדוקר והלוחם, על כן בחנית הנשאת ביד ס' לא ייחס לו האור העלמי, כי אין רואה האור אשר בהביון עוזה, רק משיגים הנוגה היואל מן האור ההוא אשר נוגה לו סביב, ופננה נגדו בערו גחלי אב (ש"ב כ"ב י"ג), חבל החלים שיוולאים מרשוחו, שהם מלאכיו עושי רעונו ייחס להם האור העלמי. וזבה יל"פ בחקוק (ג' ד') ונגה כאור תהיה, היינו גם אור החוזר יהיה כאור העלמי, אחרי כי קרנים מידו לו, ושם חביון עוזה, (עיין אח"י). בישיעה (ס' ג') וכלכו גוים לאורך ומלכים לגנה זרחת, כי תחלה אמר סגס החשך יכסס ארץ וגו' ועליך יאח ס'.

סגס

במראה הקשת אשר יהיה צען ציוס הגשם, כן מראה הנוגה סביב, הוא מראה דמות כבוד ס'; דקדק לומר דמות, כי נאלל מכבוד ס', כמו שאור נוגה הירח הוא רק דמות מאור השמש, שהוא נאלל ממנו:

והנה יש שני שמות המשמשים על החשך, חשך, ואפלה, וביארתי הסבדל

ביניהם, כי חשך הוא מניעת האור בעלם, כמו זלילה שאין השמש מאיר בו, ויקרה חושך בערך אור השמש הגדול הפוסק זלילה, ומ"מ יאוויר שיחיה בו אור נוגה, היינו שיאיר אור הירח, נמלא כי משכחת אור נוגה במקום חשך.

אמנם אפלה, יורה שאין שם שום אור, אפילו אור נוגה! ועל כן אמר ישעיה (נ' י') אשר הלך חשכים ואין נוגה לו, ר"ל שגם נוגה מוטטה של הירח אין לו, ושם (נ"ט ע') נקוה לאור והנה חשך, לנגחות באפלה נהלך; מובן שמתחלה

אמר שתחת האור המקוה היה חשך שהוא בעדר אור העלמי, ועכ"פ קוו עוד לנגחות אור נאלל מן האור העלמי, כמו אור הירח המשמש גם בחשך, וחלוק זה באפלה נהלך, בשלל נמלא גם אור נוגה.

וכן תמלא מליכס זאת (עמוס ס' כ') סלל חשך יום ס' ולא אור, ואפל ולא ננה לו, מובן כזכר; ועל כן תמלא שמיחס אור נוגה אל הירח ביחוד, כמ"ש (ישעיה י"ג י') חשך השמש זלאתו, וירח לא יגיס אורו, כימי אורו, מוסב אל השמש שגם זאת לא תהיה שגייה הירח אור השמש בעת שחפסק כאשר

י"ח) ואורח לדיקים כאור נגה סוֹךְ ואור עד נכון היום, דרך רשעים כאפלה וגו', כי האדם בעו"ז אין לנפשו אור מלך עולם, רק היא כמראה מלוטש, כירח מבדיק לקבל אור השמש האלסי, אך עין החומר עליה, המבדיל בינה ובין הקודש, אך הדיקים המטהרים את העניים ברוח מעשיהם, נשארה נפשם מוכנת אל אור הגדול, ודרכם כאור גוגם הנכפלת מולווי השמש האלסי, וכן מוסף האור וסוֹךְ עד שחשוב נפשו לעלם ונדלך מצדק להיות אור מלך עולם בשבוע אל מקורה, וזה סוֹךְ ואור עד נכון היום. אמנם דרך רשעים באפלה, שגם אור גוגם אין להם, כי רשע מעשיהם כוכך כנפשו בעד אור הגדול:

כנס לפי זה יהיה לישראל שני אורות. א' אור עולמי מלך מעשיהם הטובים, ב' אור חוזר מלך האור שיקבלו מאת כבוד ה', שהוא אור גוגם, ובודאי גוגם יהיה חשוב מן האור אחר שבא ע"י ה', לפ"ז גויים ילכו לאורם העולמי, ומלכים שחשובים יותר ילכו לאור הגוגם שחשוב יותר. (שם ס"ב א') עד ילא כנגה לדיקס וישועה כלפיד יבער; כי ישראל מלך עולם מוכנים אל הדיק, ונפשו כמראה המלוטש אל אור ה', רק שמעשיהם או גלוהם ושאר סבות מאפילים בעד האור שהוא, ובעת שיסורו הסבות חסיה נפשו כמראה מלוטש מול אור השמש שקבלו באור חוזר, קן יקבלו אור הדיק אחר משמים נשקף ומאיר עליהם, וע"כ ייהם הצדק למול הגנה, וסכן. (משלי ד')

(יב) אות, כוּפַת :

עיני רואים ומכריעתם להאמין בדברי פועלה, ולהודות לו כי הוא שלוח מ', אשר לו סכח והממשלה, לשדד המערכות ולעשות צם כרלונו. וכהה מלך אחד סם נרדפים, כי המופת גם הוא אות, להוכיח להבליתי מאמינים שה' שלחו, וכן אות הוא לפעמים פעולה למעלה מן הטבע, אולם בזה יבדלו, כי רק כל מופת הוא אות, אבל לא כל אות הוא מופת, (ועיין ביהורי לתורה במדבר י"ב ב'):

אחת, אינו מליין פעולה היואלת מגבולות הטבע, רק הוכח על סימן לדבר דומה לו שטל ידו יתעורר לחזור את הסמומן, כדרך סזרון להתעורר על ידי דבר הדומה לו, כמו קריאת שם הילד עמואל בישיה (ז' י"ד), או מראה הקשת בענן, ונראה הקשת בענן וזכרתי את הצדיק (בראשית ע' י"ד, ע"ו), שעי"ו יואבך וזרון הצדיק. והמופת, הוא פעולה יולתת מהקות הטבע, המפליאה

(יג)

אזור, תנועה, אבגט, חשיב, גזוח: ההבדל ביניהם, אבנט, מיוחד רק לכהנים.

לכל אזור מיוחד לחזק בו את מתניו, ואוסרים אותו בחזק; וכל לזיר החזק והגבורה, התאזור ותמו (ישעיה ח'), גם לאות הזריזות, ושמחה על מתניך (ירמיה י"ג א') אם יתגורבו, על הבגדים למעלה יקראוהו אזור מתגים, ואם יתגרו על בשרו יקראו אזור חלצים (ישעיה י"א ח'); ולא לבשו אותו רק האנשים הגבורים, אבל חגורה לבשו גם הנשים, ותחת חגורה נקפה (ישעיה ס' ג'), וכן חגרו קטן שבגיע לכלל איש, מכל חוגר חגורה ולמעלה (מ"ב ג' כ"א):

לכהנים, ואבנטך לחזקו (ישעיה כ"ב כ"א), מפני שהיה כהן. חשב, מיוחד לאפוד, הלי חגורה עשוי מהאפוד עלמו יולא משני זרדיו, והיה מעשה חשב בעשיתו. מזה, חגורה מיוחדת להגביה הבגדים הארוכים, ולמזח תמיד יתגרה (תהלים ק"ט י"ט). חגור, כולל כל מה שיחגור האדם סביב גופו, או על לבו, או למטה ממנו עד רגליו, כמו חגור שקיס (איכה ב' י'), חגור כלי מלחמה (שופטים י"ח י"א), וחגורה על חלצים (ישעיה ל"ב י"א),

יחזק יותר מהראוי, ויכריח להסתיין עליו יותר מדאי. התבאחה הוא הפך החש, שהוא בלתי ממסר וזריו רק מתעכב:

(יר) אֶחָד, בִּישׁ, מְבַחֵה:

יש הבדל בינם, אחר הוא רק על המאחר המועד הקבוע לו, ונגזר מן החוס"פ אֶחָד, והבושש הוא אם

לכל אם לא נודע מקום העלם שעליו נשאל, אז חבוא השאלה איפה, והיא מלה מרכבת מן איה ופה, ור"ל איה המקום כי יאמר עליו, פה מקום העלם המבוקש, איפה לקטע היום (רות ב' י"ט) שואל על איה מקום, איפה הם דועים (בראשית ל"ז ע"ז), נעלמו ממנו מקומם, ונלחיתם איה:

(טו) אֵיחָה, אֵיפוֹ, אֵיפּוֹה:

בבואר הבדלם בכ"מ, אם העלם אשר הולך להיות במקום השואל עליו, הוא המבוקש, אז חבוא השאלה איה? איה שרה אשתך (בראשית י"ח י'), כי הולכה להיות בבית, והיא הדושה. איה הקדש (שם ל"ח כ"א).

(טז) אֵיִם, נוֹרָא:

ההבדל ביניהם, יבואר בהבדל בין אימה, פחד, יראה:

(יו) אַיִמָּהּ, פֶּחַד, יִרְאָה:

בעלם אשר יפחדו ממנו, ויראה, הוא בעלם המחירא; למשל המחירא מן האצ או המים, הפחד הוא מה שיש לו מן המים השוטפים מלד הרע העלורה בעלמותם צעת שסולך בתוך המים, והיראה שמחירא מהמים שלא יזיקוהו, ולפי זה יראה הוא מדבר שיש לו עדיין בחירה להשמר מן הרע, ופחד אינו על הבחירה, רק שאף שיודע שהרעה תבא בודאי, מתפחד מן העתיד לבוא עליו; ועז"ל (דברים ב' כ"ה) לחל חת פחדך ויראתך, פחדך היינו שיפחדו מעלמך, ועז"ל יתיראו מעשות דבר נגד רלוך פן תדביקם הרעה, ובזה פחד הוא מן האויב שאינו נתון תחתיו, ומתפחד שיבא עליו וירע לו, ויראה, הוא ממי שהוא תחת רשותו ומחירא לעבור על רלונו פן יענישו:

אימה, היא המורא מדבר שירעדו ויצעו ממנו מפאת גדלו ולורחו הטבעית, מבלי שידאנו כלל מרעתו שירע להם, כמו אימה חשכה גדולה ופולח עליו (בראשית ט"ז י"ב), לכך יסנה אימה (ישעיה ל"ג י"ח), כבינות שניו אימה (איוב מ"א ו'), הוד נחרו אימה (שם ל"ט כ'), איומה כדגלות (שה"ש ו' ד'), וכדומה רבים. פחד, הוא מה שמתפחדים מן המזיק או הסיזק או העונש. וכשאומר תפול עליכם אימתה ופחד (שמות ט"ז ט"ז), הוא האימה מלד הטבע, והפחד מן הרע, פחד גדול מאימה, ועז"ל איוב (ט' ל"ד) יסר מעלי שבעו ואימתו אל תבעתני, ר"ל אם אך שבעו יסיר ממני, אז אימתו ממילא אל תבעתני. הסבדל בין פחד ליראה, פחד, הוא רק

(יח) אִישׁ, בַּעַל, גָּבֵר, אָדָם:

והחכם שבין איש לאשתו, ולא תקרא לי עוד בעלי, שהוא מלד השררה והיראה מפמיו; ונבדלים מן גבר בזה שהוא יליין האדם מלד הכח והנבורה שלו. ולעומת ששם איש יכול גם הוראה כג עלם צעולם, יהיה מלאך או בלתי צ"ת, איש אל עבר פניו (יחזקאל א' פ' וי"ב), שהים חוברות איש (שם א' י"ח), לכן יבוא שם אדם לגדר המין:

איש, נקרא מלד ההתייחסות שיש לאדם עם אשה, בעל, יליין השררה על קנין מה, בעל הבית, בעל הסוד, בעל הסוד, בעל אשה (בפ' משפטים), צכולם ר"ל שהוא המושל על העלם, ויובן בזה כהושע (ב' י"ח) והיה ביום שהוא וגו' תקראי איש, ר"ל מלד האהבה

(יט) אָבֵל, שָׂרָף:

ואשאל על שרפה, מלד ששמים יורו איבוד העלם מקלה לקלה, ורק בזה יבדלו

הונח על כליין גוף האכל,

יבדל, שפגל שרף, מורה כליון העלם והסתפכותו מגוף לאפר, משא"כ פעל אכל; וישתתפו שניהם בסוראת הכליון לעומת סוראת יחד הפעלים הבאים ענ לשון שרפס, כמו, יצת, בער, דלק, שוירו רק התחלת התעברת ולא סכליון:

(ב) אַל. לא: החלטתי, רק רצוני ובקשתי, ולכן בזה לרוב בזווי בקשט וגלות רצון, משא"כ, לא, שהוא מורה שלילה מוחלטת, ולכן בזה על כל חלקי הזמן והפעלים:

(בא) אַלְיָהּ. עֲדִיָּהּ: ממש. עדיך, הוא מלת סיחם עד, ומורה, שקרב סדבר עד לו, ולא עד כלל: אליך, הוא מלת סיחם עם סכימי, ומורה שיבוא סדבר קרוב לו

(בב) אַל זָר. אַל גִּבֵּר: כי אל זר, יליד מחשב בזה עבודה-לאל שהיא זרה, משא"כ אל נבר, שהוא חלילים ממש, ולכן אמר (חלילים פ"א י') לא יהיה בך, בלבדך, אל זר, ר"ל מחשבה זרה, ולא שתחשוב, בפועל, לאל נבר, לעבודה חלילים ממש:

(בג) אַלְלִיל. עֲצָב: העצב נבזה נפון וגו'. אליל, סורחתו אפס ושליטת הממש, כמו רופאי אליל כולכם (איוב י"ג ד'), ומלך עיני ומכות הפסל שהוא אפס, ואין בו ממש, נקרא, אליל:

(כד) אַלְיָהּ אִי אַלְיָהּ. בְּקָרָד: אליה, מחאר בקר המלומד לחרות ולשאת עול, כמ"ש (משלי י"ד

(כה) אַמִּיץ, חֹזֵק: ואם יתאחדו עמו האמץ, שהוא יגביל רק האומץ בלב, שהוא קיין תמידי אף לחלש בטבע, אז החיש אשר אלה לו לקיין, יחואר בשם גבור אמץ, ולק הפעל הנגזר ממנו יורש על חוזק והתחמלות בלב למען לא יתק תמיד מפני כל:

(כו) אָמַר, דַּבֵּר: דברים, ודבור ארוך, לבאר ולפרש סמאמר הקדום, ובזה יבדלו. ופי' פירושי לב מלכים (במלכים "א' י"ב יו"ד):

(כז) אָמַר, צָוָה: **(כח) אָם, אֲשֶׁר:** האמירה לפי שעה, והציווי נמשכת לעתיד: **אם, אִם**, הוא מלת התנאי, ואשר, הוא מלת הסגולה, עד אשר יתקיים תנאי זה:

(כט) אֲמוּנָה, מְשַׁפֵּם, צָדֵק: הוא עשות סוכון לפי הדת הכולל, האלסי או הלימוכי, והצדק ע"פ הישר והטוב מלד הנושא המיוחד שיבטחה לפעמים מן הדת הכולל לפי הזמן והסעין, והוא מעלה יותר מפעולת המשפט, ולא הרבס ירושלים אלא מפני שסעמידו דברים על דין תורה:

(ל) אָמַת, קִשָּׁם: שאין הדם יודע טעמו, וקשט, יליין דבר שאמתו נובאר ומפורש לכל, אשר עליה יאמר האבגלוי (דיא ריינע ווארטייט), כי על קן, קשט נקרא, המורה הכביס בלשון חז"ל, ור"ל שהוא חכשית האמת:

מצאנו, אחשי אמת (שמות י"ח כ"א) חרנס אונקלוס גוצרין דקשובי, אף בעברית יבדל, מאמת, בזה, אמת יורש על דבר שהוא אמת מעלמו, אף

יָאִיר

אות אל"ף

אור

(לא) יָאִיר, יָאִיר, יָאִיר, יָאִיר, יָאִיר;
 ההבדל בין אני לאנכי, כחב רשד"ל,
 אני מורה על המדבר בעדו בלי
 שום חידוש. אנכי מליין תמיד איז חידוש
 בלחם דרך שיחיה, כגון שיאמר אני ולא
 אחר; או להורות שהגזרות, אנכי יושב

בניה חרזים והרון האלפים יושב בתוך
 סריטה (ש"ב ז'), או אכ"י הוא הטובה,
 אש"פ שלא היה ראוי לי המצבה הזו;
 או לא כמו שהצבה, רק אנכי ובדומה,
 המורים שהגזרות מה. הרבוי מן אני
 הוא אגתנו, ומן אנכי נתנו:

(לב) אָנָּה, קָרָה:

אננה, משתקה עם קרה, שמורים שניהם
 על המלח איזו כנה, רק בזאת
 ינדלו, שקרה, הוא בלא כנה רק

סדמנות, ואנה, הוא המקרה הנמשך
 מאיזה כנה או מכבב, והאלפים אנה
 לידו (שמות כ"א י"ג), ר"ל סי' שבב
 שיבוא לידו, לא יאנה ללדיק כל און
 (מבלי י"ב כ"א), לא יכבב לו:

(לג) אָסַף, אָגַר, פָּגַם, קָבַץ:

ההבדל בין אסף, קבץ, גנס. קיבץ
 הוא המקבץ דברים נפרדים
 מפורדים אחד כנה ואחד כנס, ומניהם
 במקום שיהיו שם, וכל כוונתו לקבץ רק
 כגפור, כמו ויקבץ את כל אוכל (בראשית
 מ"א מ"ח), שלא אסף הביחה, רק קבץ
 ממקומות מפורדים, ויקבצו את כל נערה
 בתולה (אסתר ב' ג'), בלא שייך ויאספו,
 שלא היה הכוונה לאסוף הבית, רק לקבץ
 ממקומות מפורדים, ופני כולם קבצו
 פארור (נחום ב' י"א), לא שייך אספו,
 כי לא נאסף מחוץ הביתה, אבל לשון
 אסף איזו על הקיבוץ רק על האסיפה
 מן החוץ אל הבית, או אל המקום
 שמכוונים לחתו שם, וע"כ נמלא לשון
 אסיפה גם על איזו אחד, ויאסף משה
 אל המחנה (במדבר י"א ל'), ואספו

אותו הטיחה אליהם (יחזקאל כ' ד'),
 ויאספה אל ביתו (ש"ב י"א כ"ז), וכן
 רבים. ועל אחר אחד שמוכיחו מן החוץ
 אל גופו, ויאסף רגליו אל המטה
 (בראשית מ"ט ל"ג), אסף ידך (ש"א
 י"ד כ'), וכן כוה"ל אסף על רפואה
 המורע ע"ש שקודם לכן הוא מחוץ
 למחנה. וכברפאו יאסף אל חוץ המחנה,
 כמו ואחד תאסף (במדבר י"ב י"ד), עד
 האסף מרים (שם ע"ו), או יאסף אותו
 מלרעתו (מ"ב ס' ג'), וכן הרבה, וכן
 גויעת הלדיק על שוכם מהחוץ אל מוחה
 לבותיו, כמו אני נאסף אל עמי (בראשית
 מ"ט כ"ט), ואנכי חסד נאספים וגו'
 נאסף הלדיק (ישעיה ל"ז א'), וכן תמלא
 מבואר בכל מקומות שדבר בהם לשון
 אסף, שאינו מדבר מן הקיבוץ רק מן
 ההכנה, כמו ונאספו שם כל העדרים
 (בראשית כ"ט ג'), סינו שיכנסו מן

נתן עיני לאסוף ולכנוס, היינו שאסף ממון מן החוץ לביתו, וטונו אצו ואלו מולאו, וכס (ג' ה') הגביל אצו נגד המשליך דבר הגלתי נחשב, בזה שאמר עת לה שליך אצו ועת כנוס אצו. היינו שנוס ושומר אוחס, ובזה (יחזקאל כ"ב כ"א) ובנסתי אצו, ושם (ל"ט כ"ח) ובנסתים אל אדמחם, היינו שישמור אוחס שם, שלא יגלו עוד כמקדם, וכן (ישעיה כ"ח כ') והמסכס ארס בהתבנס, (אסחר ד' ט"ז) לך כנוס את כל היותים, משום שחיס לריך לעלור אוחס במס שקראו עלרס ללום שלבס ימים כמ"ס ולומו עלי וגו' (שם), (דס"א כ"ב כ') ויאמר דוד לבנוס אס הגרים, שחיס לריך לעלור אוחס שם נגד רלווס ולשמרם שלא יברחו ושיעש במלכס, (נחמיה י"ב מ"ד) לבנוס כסם לשדי הערים, היינו לשמור התבולות והמעשרות כי קדש סם. ובזה שבאלו כל מקום שמכר לשון כיוסם בתנ"ך שכלו עד"ז, וכדר הלשון „מקבץ, מאסף, מכנים“, שמי שאומר פלוני „קבץ אסף וכס“ כסף וזהב, נאמר שדקדק בלשונו ולא כפל דבריו, בהיותו אולך על הסדר, שקבלו ממקומות פרודים, ואספו לחוך ביתו, וכנסו לחוך אולרו, שלא יולאלו משם, ומי שלא יסדר דבריו על הסדר סזס, ילא מן גדר האמח:

אמנם שרם „אגר“ נראס שסנס שאונח גס קן על הקיבוץ כלשון קבוץ, אבל עינו מלשון נגנר, ולא יסול רק על מי שאסף נגנרי תבולת, חטס ושעורס

החוך אל המקום סכס, ויאסף אוחס אל משמר (כס מ"ב י"ז), שלא היו משוריס, ואין להארך. ועז"א אוספס הלולס, וסנדרס אקבצס (מכס ד' ז), אכסיפס על סכיוסם לא"י, וסקיבוץ על קיבוץ סנפזיס, וכן בכל מקום שיכתבו שחי בלשונו סללו, כמו כל הוים נקבצו יחדו ויאספו ללומים (ישעיה מ"ג ט'), שיכנסו אל בית המשפט והויכוח; לא תאסף ולא תקבץ (יחזקאל כ"ט ה'), ר"ל לא תאסף ואף לא תקבץ, כי הקיבוץ קודם אל האסיפס, תחלס מקבליס סנפרד, ואח"כ מאספיס ומכניס אוחו סכיסס. ולפי זס לא יאות לבטל הלשון לומר בשום מקום אאסף ואקבץ דברי פלוני, ור"ל אקבץ ואאסף, וכשאומר לא אקבץ ולא אאסף ג"כ אין נכון, כי אס לא יקבץ כ"ס שלא יאסף, ובזה נגדרו שני השרשים סאלו, ולשון קיבוץ מגביל בעלם אל ספיזור, ולשון אסף מגביל אל הנדרס והעזוב, כמו כי אצי ואמי עזובי וס' יאספני (סללים כ"ז י"א): אמנם שרם כנס נראס שהונח ג"כ על סכנסס, אבל לא על סכנסס שבית מחוץ אל הבית, רק על סכנסס שבית עלנו, שמכנים ולולר אוחו במקום ובאופן שלא ילא משס, כמו כונס כנר מי סיס (סללים ל"ג ז'), היינו שאלר אוחס כנר שלא ילאו מגבולס, נדחי ישראל יכנס (שם קנ"ב ב'), היינו שיכניסם כלאחס שישררו בלרך, כמו בנסתי לי גס כסף וזהב (קלס ב' ח'), וכס מדרגס אחרת אחר לשון אסיפס, כמו"ס (שם ב' כ"ז) ולחוטא

או ענבים, גרגר גרגר לבדו ויקבלו במקום אחד. ואלה המס מקומותיו בתנ"ך, ויין לא תשתה ולא תאגור (דברים כ"ח ל"ב), היינו שלא לצד בלח תשתה ויין אך חף שלא תאגור הגרגרים היחידים, כי תהבטו החולעת, אגרה בקליר מאכלה (משנ' ו' ס'), כי המילה לוקמה מאכלה גרגר גרגר, אוגד בקץ בן משביל (שם י' ה'), מליצה נכונה על זריזות המשביל והזריז שמלקט גרגר גרגר, ועושה מעשהו בפקודם ופלאה כל ילך שום דבר לחיבוד חפצו גרגר אחד, אבל גרגרם בקליר בן מביט, חפצו בעת הקליר

שקולרים הכל, הוא גרגר. ומפקיר שדאו ולא נמלא רק במקום אחד, שפוטו לשון חסיפה, (שם ל' א') דברי אגור בן יקס, ויחיה לפ"ו שאגר התבנות גרגר גרגר, כי התבנות שהוא היזיון בתבנות, בן יחספו אותם גרגר גרגר, עד שילא המושכל למושכל, והוא ג"כ מליצה נכונה לפרש שאגר התבנות והקיאם, שאף שאהף התבנות אחת לאחת, וזיגועה רבה באהף גרגרים יחידים מפוזרים, בכל זה לבוף הקיאם הכל בפעם אחד, כי האבדון קל והמליצה קשה:

לה אָר . קָיָר .

בעל אהר נבדל מיתר הפעלים שגורים קָיָר, בזה שהאָר הוא בהכרח ויף שיהאגד נגד חוכרו, (ובזה מכתהף עם הפעל ישר מנחי פ"י שגורם ג"כ על חטיבה הנפש בהכרח) להאמר לאבירים לאו (ובטוים מ"ט ט'), אם אהור יאמרוני בעבותות (בופטים ט"ז י"א), האהר מליבים בזיקים (תהלים קמ"ט ח') בטולם האסירה בהכרח הן אהר, משה"כ קשר לה מלאהו שהקשר יוכרח נגד רלונו, ולכן אם באים הפעלים השמים

האלה על קשירה ואסירה מלחמה, יבדלו גם כן בהבדל זה, מי יאסור המלחמה (מ"א כ' י"ד), כי שר הלבא האושר המלחמה יבדלו שפקודתו כל הנשי הלבא למלאות רלונו, ולבוס נפשו בנפש, ולכל אשר ילום נכונים יסיו, והריו הם באסורים חללו לבלי יתגדו לו חף שפקודתו לפעמים נגד רלונו, משה"כ הקשר שהוא מרלון טולם, והסכסם הקשרים פה אחד, ויקשרו עליו קשר (דס"ב כ"ה כ"ז), וקשרו אשר קשר (מ"ב ט"ו ט"ו), ועוד רבים:

(לה) אָר . חָקָה . קָצָף . זַעַם . עֲבָרָה . פַּעַם . נֶאֱמַן :

אָר, חמה, קצף, עברה, מכתחמים, בטולם מודים על פעם, ורק בחנאיהם ומדרגותיהם יבדלו, ולבאר

ההבדל בין אָר וחמה, אמרתי, אָר, הוא הכעס הנראה, וחמה, היא פנימית העלזים בלב, וזה גם כן ההבדל בין

קצף להמה; אך הסדל בין אף וקצף, החרון אף, יהיה מלד התפעלות טבעית רגש פנימי שלי שפיטת כח השופט וכסבל כלל. ביהר הפו ויבער על מי שהטא נגדו, והקצף בא ע"י שפיטת כח סבל, שבוך את ההטא ופוט כי הטא צום, עד ברחיו לקוף עליו, ולפי זה החרון אף לפעמים פתאום, והקצף אחר הסתכלה; החרון אף הוא רק בדבר המוגע לו, והקצף יהיה גם בדבר שאינו מוגע לו, ואף בלא יתפעל ויתרגש בטבע, רק שבנו מסיחו לקוף על רעו, ויקצף משה על אלמנר (ויקרא י' ט"ז), ובדברים (ט' י"ט) כי ינורתי מפני האף וההמה אשר קצף עליכם, האף הסתאוו, והסתאוו הסמרת לאורך ימים בלבו, שהיה מלד הקלף, ששפט וקבל כנגד ההטא. ולפי"ז יובדל עוד כי חרון אף הוא רק הנראה להבירו בגלוי, וקצף יהיה גם בלא בפניו, אף שמתאוו מחבירו, קצף נבנן ומרס (אסתר ב' כ"א), וע"כ בקוף נמלא, קלף מעט, וגדול, שמפלים הקלף בזמות, ולא נמלא בן בחרון אף, כי הרגש הפנימי לא ידע גבול ומלרים, וכן אמר נבטתי מקצוף עליך (ישעיה נ"ד ט'), משח"כ בחרון אף כי בו לא חלדק שבוטס, שהוא בא בלא בידיעת האדם. ובזה יפורש היטב בדברים (כ"ט י"ח) באף ובחמה ובקצף גדול. כעס, נבדל מכל אלה, באשר מורס רק על כעס לב הטועס, ולא על שיחשוב זה לעשות רע לזולתו; הטועס מלא כעס ולא ילא לפטול על זולתו

מאומה, כי בסדק פטולס או ילא נגדד כעס ויבוא בגלות החרון אף וקוף, כל ימיו מנחוצים ובעים עימו (קולת ב' כ"ג), ובעתה לדהס גם כעס (ש"א א' ד'). וזה גם בן הסדל כשיבוא בהפטול, הקצפתם את ה' (דברים ט' ח'), סינו גרמחם שיקוף עליכם להרע לכם, הסעסחם גרמחם שיעסם פעלנו לה כדי שיער, בהלויס (פ"ס ד') אספה כל עברתך, סינו עברה הסגלית, השיבות מחרון אפך גם מן סחוטאים, הויך מעינב הוחס, כע"ס ריית ה' ארנך, והני מתפלל סוצנו שסשוב בהסובס והסר (גס) כעכך עמנו, סעסם אשר אתך בלבנך על ידי סמוכסיס אאתך במעשיו. ומדי דברנו מעברס, מזירו להדילו, וגאמר כי גר סס עברה הוא שט"י כעסו יעבור סגבול לשפוך חמתו אף על בנתי חוטא. ועסס יובן ייתד הפסוק בהלויס (פ"ס ד') שהבאתיו צום. רחוק מכל אלה סבורתתו הוא הועס, כי הוא משהקף עס הסמות סמודיס על הקלס, ונדדך עס ארה, קבה, וגדו סגיעול וסקלס סגוצר הקוף בטה קלפו, ואויפת רזון ועיסה (מיכה ו' י'), ר"ל מאוסס וגעולס וקלס שורס עליס, ושפכתי עליך זעמי, באש עברתי אפיח עליך (יחזקאל כ"א ל"ו), זעמי הוא קלנתי אשפוך עליך, ובאש עברתי שאינס מבחנת בין טוב לרע אפיח עליך. וכן בהלויס (ס"ט כ"ה) שפך עליהם זעמד, וחרון אפך ישנס, כסג"ל. ולסגבול ספעל גאין, נאמר שהוא מלשון אין, אף

אור אות אל"ף

הגיונים המופשטים על הרוב, לא כן הם בעם שלא נמלא רק על עולם המתפעל מן הסעס, והבן:

תאיצו לחמני (ישעים כ"ב ד'), וכוף שעי כעסו דוחף חבירו מעל פניו וכוף נמאס בטינו, והוכחת נאיץ לבי (משלי ס' י"ב), וע"כ פעל נאיץ נמלא על

זכורתו להדש ולרבות דבר מה הנלתי מוכן במשפט הראשון:

נלו) אף. גם: מלת הקבור, אף, נבדל מרעסו "גם",

ליו) אָפֶס, פָּלָה, תָּם, זָבִיר:

ונטרד בלי חסרון מה, עד תם שנת ממכרו (ויקרא כ"ה כ"ט), עד תם פגריכס (במדבר י"ד ל"ג), ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן (יחושע ד' א'), עד תם כל הדבר (שם ד' י'), ככל אלה המכוון שהיה תחלה הדבר בשלמותו; לא כן, בלו בעשן ימי (תהלים ק"ב ד'), בלו בדמעות עיני (איוב ב' י"א), ובלה זעם (ישעים י' כ"ה), וכדומה, בהם לא נקשר תחתי השלמות רק תועת הדבר, בלו תפלות דוד בן ישי (תהלים ע"ב כ'), תמו דברי איוב (איוב ל"א כ'), דברי איוב היו שלמים לא היה עוד להוכיף, לא כן תפלות דוד, הגם לא תמו, כי מי ישלים תהלות ס', רק בלו, מלד שלא התפלל דוד עוד. נטר, נבדל בזה מהקודמים, שהוא מגביל סכליון והגמר בלי מושג אחר:

בפעל אפס, הדבר הנאפס ילויין בבחינת ההוס והעתה, שעתה חינוט עוד במליחות, שעי"ז מורה הכס אפס, שמונו נטר, אין ואפס (ישעים מ"א י"ב), מאפס והכו (שם מ' י"ז). בלה, מליין תועת העלם טיש לאין, וידבר ממנו שהיה סלון וחסור עד שכלה ושכ לאפס, וכוראת פעל זה המשותפת שמורה גם כן גמר ותכלית מעשה, חסן עדוהה על דבריו, ויבל את כל ביתו (מ"א ז' א'), ויבל אלכיס וגו' מלאכתו (בראשית ב' ב'), שהוא תועת המעשה מאין ליש עד הגיעה לתכלית וגמר המעשה; וכן סודרתו על תכלית סכליון. תם, ידבר על העלם הנעדר בבחינת שהיה תחלה ערם העדרו חס ושלם,

לח) אָצֵל, גָּרַע, חָסַר, חָטָא, נָעָדַר, פָּחַת, פָּקַד:

אצל, מורה על איילנות המחלי, במחלי משפטו על זולתו, וכוף לא יחסר מאומה. הלא אצלת לי ברכה (בראשית כ"ז ל"ז), ואצלתי מן סרוח אשר עליך במדבר

והמלוכה, כמו חטא ועון, או ממלכה, קולג' אל השערה ולא יחטיא (שופטים כ"ז), שלא כוון מלחמתו, ואני ובני שלמה חטאים (מ"א א' כ"א) וכדומה. עוד יש הבדל בין גרע ובין חסר, כי חסר הוא תמיד בבחינת נושא אחר, שלאדם חסר לו דבר פלוני, לא חסרת דבר (דברים ב' ז'), לא תחסר כל זה (שם ח' ט'), ומזה ויחסרו המים (בראשית ח' ג'), שחסר להם מכמותם, לפחת השמן לא חסר (מ"א י"ז ט"ז), לא חסר לו מכמותו, לא גרע, שאינו בבחינת האדם שאין חסר לו מאומה על ידו. זה המבדיל ג"כ בין חסר ובין געדר, געדר מורה שהכלל געדר, ואינו מורה שחסר דבר לאדם, ומדבר בבחינת הכלל. והבדל בין געדר ובין גרע, שגעדר מורה על הגדר כל הכלל. פחת, לא נמצא רק פעם אחת, פחתת היא בקרחתו (ויקרא י"ג נ"ה), וישתתף עם פחת שמורה על הבור שפחת במקומו בעומק. פקד, משתתף עם פקודה ומספר, רק שמשמש דבר והפוכו, ובל על שחסר מדבר הנמנה וחסר המנין, עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה ולא נפקד ממנו איש (במדבר ל"א מ"ט), גם בל על הדבר שאינו במקומו ששם לריך להיות:

(במדבר י"א כ"ז), וכל אשר באלו עיני לא אצלתי מהם (קבלת ב' י'), הוא שם משמש דבר והפוכו, לא מנעתי השפע מהם. גרע, יהיה בבחינת השלם, שמוכיף על הדבר השלם או גורע ממנו, או גורע מהחוק הקצוב, זה המבדיל בינו לבין חסר, שמדבר על החוסר בבחינת עלמו, לא בבחינת השלם, וע"כ מגביל תמיד הוספה עם גרעון, לא חוסף עליו ולא תגרע (דברים י"ג), ולא עם חסרון, כי מאלו לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר (שמות ע"ז י"ח), כי הוספה הוא יותר מהשלם, ולעומתו גרעון, ועודף, ריבויי בבחינת עלמו לא מבהי השלם, ולעומתו חסרון, למה גרע לבחתי הקריב (במדבר ט' ז'), כינוי למה נגרע מיתר בית ישראל, ואם אמר למה נחסר היה משמע חסרון בבחינת עלמו, ובבראשית רבה פ"ד כי יגרע נטפי מים מלמד שמורידן במדה, כמד"ל ונגרע מערבך (ויקרא כ"ז י"ח), וע"ז המלא חסר, בשחסר הכל, חסר לב (משלי ז' ז'), חסר תבונות (שם כ"ח ט'); אם אמר גרוע לב, משמע שחסר מקצת הלב, והמים היו הלוך וחסור (בראשית ח' ה'), שם לא יולדק גרעון מקשלים. חטא, מורה חסרון באדם מלד הכליזה מן השכל

(לש) אָרַב, עֲקָב:

לסתנגד לו, לא קן פעל עקב, שספועל ממנו רק יסחיר מחבבתו סרעה על רעיו בחבו, ומסבב אותו במעקשים למען יפול בידו, וענינו מרמס, ובושאל משם

האורב, מסתחר בפועל במארב לבל יראנו הסולך שם לתומו קרוב לו, ויפול בידיו פתאום מבלי ימלא עת

עקב, שילוייר בזה איש חכמים ומרמות, כי כל אח עקוב יעקוב (ירמיה ט' ג'),
 סמושיט רגלו למען יכשל בם רטשו הסווא ויעקבני זה פעמיים (בראשית כ"ז ל"ו),
 לו, ויסוא עשה בעקבה (מ"ב י' י"ט), ועוד רבים, רק ככולאה סואת:

(ס) אָרָה, קָרָה: ואש יפרש איכות הקללה עם סעלס
 סמקולל, יאמר קבה, וסוא מלשון קבה
 סלאכת סקולל כעלמה נקראת ארוו, סכרך עלי (בראשית ל' כ"ח):

(סא) אַרוֹן־הַעֲדוּת, אַרוֹן־הַבְּרִית: ארון העדות, ומעת נסעו ממדבר סיני,
 נקרא ארון ה', לו ארון ברית ה', וכוזאל, ולא נמלא עוד שם ארון הברית
 רק פעם אחת ביסובט (ד' י"ח), ול"ט: בכל ספר שמות, וכן עד שסיו ישראל
 כמדבר סיני, נקרא הארון בשם

(סב) אַרְצֵי, אֲדָמָה, תֵּבֵל: רק מה שלמעלס; ונבדל מסס תבל,
 סוא מורה סמקום סמושב על סארץ: ארץ, כולל מה סכחוך סארץ, וארמה,

(סג) אִישׁ, לְהָבָה: סאחוס כסעך וקרובה לו. ולהבה, סיא
 להבה, גדולס מאש, כי אש יליין רק סאש סמוגבס ממעל סעך:

(סד) אָחָא, בָּא: סביאס סמוחלעת, ובא, יורס לפעמיס
 סף על סביאס סאינס מוחלעת, ססחחיל סהבדל כניס סוא, אסא, מורס על
 לבוא ולא באס סדיין, (דס"פ):

(סה) אָתוּ, עָבוּ: לו. עמו, מורס ססווי וסלירוף לסיסס,
 אסו, מורס סהסי סככר לו סוא עפל סשוים כמעלס, ולא עפל לסכירו:

(סו) אָמַר בְּלָב, דַּבַּר בְּלָב: על דכר סאינו אמת; ודברתי
 בלבי, על דכר ססוא אמת, וס ואמרתני בלבי, נקסלח ככרסס מקומות,
 אסד מן ססכדליס שנין אסירה לדבור:

יֵאִיר אֹר

אות בית

ומימיו מופיעים; ונבדל מן העין בזה, שעין נוצע בעמק עד בלה יתפשטו מימיו חולס, ותדד העינה ותשאב (בראשית כ"ד מ"ט), והבעין מלייר נביעת המים והתפשטותם חולס, בין אם העומק סביבו מעט או רב שהמים מתפשטים, אהם בקעת מעין ונהל (תהלים ט"ז ט"ז):

(א) קָאֵר, מְעַן, עֵין:

ההבדל בין באר, ובעין, הבאר (אף שגם הוא נוצע, כמ"ט (משלי ס' ט"ז) ונוזלים מתוך בארד), הוא בעומק, ויש בו מים רבים תמיד. הבעין, נוצע לפעמים על פני האדמה,

כבר או גבינה, על ידי שנתקלקל יולדו כהנה. והצהנה, היא דבר עלמי הנותן ריח רע:

(ב) קְאִשָּׁה, צְחָנָה:

באשה, היא בסנת קלקול דבר, כמו

(ג) בָּנָד, קָסוּת, לְבוּשׁ, שְׁמָרָה, שְׁלָמָה, מְעָטָה, בָּד:

חדשים יולאים ממנהג העולם, מרוב עושה, כמו שאינו בנ"א (י' ס') ונעמד משתחויו ומלבושיהם, כי היו להם מלבושים מיוחדים, ושם מ"ב (י' כ"ב) הוא לבוש וגו' ויולא להם המלבוש, לבושים מאויינים היו לכבני העל, (תהלים כ"ב כ') יחלקו בגדי להם ועל לבושי יפילו גורל, לבושי, ר"ל המיוחד לי, הוא לבוש מלכות, יפילו גורל, כי אין בו דין חלוקה כי רק אחד הוא, (שם מ"ח י"ד) ממשבצות זכר לבושה, כנגד יבנו בלבוש תחופים ויחלופו (שם ק"ב כ"ו), ר"ל סלבוש שאינו מיוחד לכנר

בגד, כולל כל מיני בגדים, כל בדרכם ללבוש וקרא בגד, ואם לנפש כדק כיבוי אומר, ותבס כנגד (ש"א י"ט י"ג), וערוס יבסה כנר (יחזקאל י"ח ז'). כסות, על כנר שאינו עשוי ללבושו כדק לבישה רק להתכסות בו. לבוש, על כנר שלבוש כדק לבישה רק שאינו כנר הנהוג לרוב בני העולם, האמר לפעמים שם לווי, לבוש מלכות (אסתר ו' ס'), בלבוש שק (שם ד' ב'); המלבישם בני עס עדנים הנועלה עדי זכר על לבושיהם (ש"ב א' כ"ד), ר"ל לבושיהם שהם הדקתם לנאמנם, לבושים

חמיד, מחליפים אותו בכל עת, וזישיס (ס"ג ב') מדוע אדום ללבושך ובגדיך כדורך בגת, כנ"ל. שלמה, הוא מס שאינו תפוז למדת אבני האדם, אך עליה ארוך ורחב שיכול להסככות בו, בין ביום ובין בלילה, או לשכב עליו בלילה, ובכחינה שמתהבס בו ביום יקרא בשם בסות, ובכחינה ששוכב בו בלילה ילדק שם שמלה, או שלמה בהלוף, עז"א (שמות כ"ב כ"ה) חס חבל תחבול שלבת רעך עד צואה שמש השיבו לו, כי היא בסותו לבד, (ביום) היא שמלתו לעורו, (ובלילה) צמה ישכב, ודרשו מכאן כסות לילה ביום, וכסות יום בלילה. אולם הסגל ביחוד צינו לבין בסות, בסות הוא העבוי רק להסככות, ושלמה הוא העבוי לכבוד לכת בו ממעל להבגדים ג"כ. עיין רש"פ. מעיל, יגביל

הבגד העליון על כל הבגדים, כי על קן מעיל (שהוא לשון מעל) נקרא. וכדל מהס שס מר, שסומח רק על הבגד שתפוז לפי מדת לוצשו, לא ארוך ולא קר ממה גופו, (ונגזר מפעל מרד), כמו שמליו בהסלים (ק"ע י"ח) וילבש קלס במרו, וכן (ב"א י"ז ל"ח) וילבש שאול את דוד מדיו, פירשו חז"ל שסו מכוונים למדת דוד, ודרשו זה ממה שאח"כ אמר, ויחגור דוד את חרבו מעל למדיו (שם שם ל"ט), שמואר מזה שנעבס מדת דוד כמדת שאול. מעט, הוא פעל הבא בתצית שם וברשו עשה, המורה עניינם בדבר מה, יהיה צבד או בדבר אחר, ולכן יושאל לרוב על דברים הגיונים, מעט תהלס (ישעיש ס"א ג'), וכדומה רבים:

דישיס, אלהבים, או נגד צרית איש
ואשתו, לא קן פשע, הוא יליין מרד
ופריקת עול הטבד נגד אדויו:

(ד) פָּשַׁע בְּגֵד:

הפעל בגד, יורה סממנה נגד צרית

(ה) בְּגָלָל. פְּעִיבּוּר:

שכסנת הקדום סיס או יהיה המדובר,
חבל בעבור, יליין שכס המאוחרת, כי
את שבע כנשות תקח מידי בעבור
חסיס לי לעדס כי וגו' (בראשית כ"א ל'),
מובן שעי"י קוחת שכנשות (והיא שכנסה)
יודע למפרע שאברהם חפר הנארות,
"וסביאס לי ליד ואולס בעבור חנרקי
נפשי (שם כ"ז ד'), שכסנת שכנסה שחסיס
סביאס לי ליד עתס, וכן כולס, וכנן:

נברל בגלל מרעותס בעבור, צוס,
שבגלל מורס על שכנסה סקודמת
שסיס, ויברך ס' את צית המלרי בגלל
יסף (בראשית ל"ט ס'), נחון חתן לו
וגו' כי בגלל סדבר סוס וגו' (דברים
ס"ו י'). ובגלל סתועבות סאלס וגו'
מוריש אותס (שם י"ח י"ב), בטלן מובן

(ו) בַּד, אָמִיר, דְּלָיָה, זְמֹרָה, זְלוֹל, חָמֵר, יוֹנֵק, נְטִישָׁה, נֶצֶר, סְעִיף, שְׂרָעָה, סַנְסַן, עֲנַף, עָפָא, פֶּאֶרְה, שׁוֹבָה, שְׁלָח, שְׁלוּחָה, שְׂרִיג :

פרי. עפא, הוא אחד עם ענף (וכפל ממנו סג' ע' הפעל ונתוסף א'), מבין עפאים יתנו קול (תהלים ק"ד י"ב), הוא כמו מבין טפאים יתנו וכו'. שובה, הונח על הבד העב היולא מן העץ, כמו ויכרת שובת עליס (שופטים ט' מ"ח), שסם עליס עבים להאית את השרית, וסוא יולא בשפולו של העץ. זמורה, סוא הענף המובחר באלין שעולה יחידי ואינו מסהעף כל כך, ודרך לזמרו ולהרכיבו באלין אחר, או לשתלו בפ"ע. ש"כ קרא זמורה, על שם שמומרים אותו, או על שם שהוא זמרת הארץ והמובחר שבה. זלוּל, הונח על הענפים היולאים בין מגוף האלין בין סמוך לו שאינם לאורך, וסם זוללים מיץ האלין וכחו, ודרכם להכרת למען לא יזקו האלין, כמ"ש וברת הזוללים צמזמרות (ישעיה י"ח ה'). נטישות, ושלוחות, גם כן הונחו על הענפים המחפצמות, השלוחות יתפשטו באורך, והנטישות ברוחב, כמ"ש בישעיה שס. שריגים סם ענפים קטנים הדבקים שמשחרגים ונעוים אחד ע"ג חבירו. סנסנים, לא נמלא רק בחמר, אוחזים בסנסניו (שס"ש ז' ט') שסם העוקים שבולבי החמר וסוא מענין סס, שבהם ילחו העולה על החמר שהוא חלק וגבוש. זס מלאחי להבדיל ביניהם, שמור ואל השכח פי נחולים סם להכנת הרבס מליצות בתנ"ך:

בהלה

על ענפי האלין הונחו שמות רבים כאשר סם לפינו, ואף כי לפי המבט הרשון סם נרדפים, בכל זס יבדלו בסוראותיהם. בד, חומר, יונק, נצר, הונחו על הענף העולה בפ"ע, חבד, סוא העב העולה אלל האלין, היונק, סוא הבד סרך העולה אללו, ואס נקלץ האלין וסשאר הגזע ויעלה סמית ללמח מן הגזע נקרא חמר, ואס נקלץ האלין גס הגזע, ויעלה משרשו נקרא נצר, שכן מלאנו בישעיה (י"א א') ונצר משרשו יפרס. הענפים שבראש האלין נקראים, אמיר, פארה, דליה. האמיר, סוא הענף המובחר העולה בראש האלין, והדליות, סם הענפים הנגבחים למעלה ראש וסם רבים. הפארה, סוא הענף העשוי כפאר חבוש על ראש האלין, וכחר סביב ראשו, וסם מלאים ענפים, ועליס סוככים מלמעלה, גס יתארכו לפעמים וירדו מלמעלה למטה להיות ללל, כמ"ש (יחזקאל ל"א ו') ותחת פארותיו ילדו כל חיה סקדס ובללו ישבו כל גוים רבים. סעיפים, כן שרעפים סם היולאים מגוף האלין, שבהם הענפים נושאי הפירות, וספרי מחיחס תמיד אל הענף ביחוד. לעשות ענף ולסאה פרי (יחזקאל י"ז ח'), רק על ידי שסענפים תמיד בינות ססעיפים מחיחס לפעמים גס לסס, בסעיפיה פורים (ישעיה י"ז ו') ור"ל בסעיפים שבהם ענפים נושאי

(ו) בְּהִלָּה, בְּלִהָה, פָּחַד :

הורלה המכירות, ע"ש שדעתו וטעמו ימכרו להסתפק לרגעים ממוכר למלכ. בלדה תליין ה'א' מ'ה מרווחת וכמות השדים שהיו מוצהלים את המכבולים הקדמונים, בהאמונים כי הם ממוזים על השאל והתפתה, כמ"ש והלטידכו נמך בלהות (איוב י"ח י"ד). ופחד היה להם רק בלינות עת הסך הסחור על המזיקים וילאו כל חייתו ערך לפעלם, וכביע אור יתפזרו למקומותיהם, וישובו לאפס :

כבר כתבנו בהבדל פחד מאימה ויראה, שהיא יליין המורא הבא מסכנת הרעה העזורה בעלם המפחיד, ובגדר זה הוא נדרף עם בהלה, רק בזו יבדלו שבהם תליין התרגשות פנימית חזקה, עת ירחם הדם פתאום עלם מורא ומפחיד (או דבר אשר מעודו לא פלל לרעותו) לפניו, ומפחד פתאום יחזק כדורו הטבעי וישוב דעתו, ומשתהפת עם

(ח) בְּזִיָּה, לִוְיָג :

בזימו מנאם, לא כן הלויענ שהיא רק להרעות בו פחיתות, או בזמטיו :

המבזה דבר, הוא מפני שהדבר נכזו

(ט) בּוֹיָה, בְּלִמָּה, חֲרָפָה, חֲפָר :

עוד פתחון פה מפני בלמתך (יחזקאל ע"ז ס"ג), ר"ל הבוש בעלמך, וגם שחא כלמיה מאחרים עד שלא הוכל לפחות פיך לדבר עם שום אדם כי יכלים אותך, (שזרע ט' ו') בושתי ונכלמתי להדים אלהי פני אליך, כי עוותינו רבו למעלה ראש ואשמתנו גדלה עד לשמים, ר"ל בושתי בעלמתי להדים ראש, ומפרש כי עוותינו רבו למעלה ראש, וככלמתי מאתך להדים הניך הוהא פני, כי אשמתנו גדלה עד לשמים, (ירמיה ל"א י"ח) כי אחרי שובי נחמתי ונ' בושתי וגם נכלמתי כי נשחתי חרפת כעורי, ר"ל ע"י שנחמתי בושתי בעלמתי, וגם נכלמתי מאחרים, כי נשחתי חרפת מאחרים. (איוב ו' כ') בושו

בושה מעלמו, בלמה מאחרים; וכן הפר מעלמו, חרפה מאחרים. חפר גדול מבושה, וכן חרפה מבלמה, בירמיה (ע"ז ע') בושה וחרפה, מוכיף וחרפה, בושה אמנם מאד, חפרה יולדתכס (ירמיה נ' י"ב), ר"ל מלך שהיא אמנם וגדלה אחתם תבוש, ומלך שהיא יולדתכס תחפור יותר, ע"ד ישמח אליך ואמך, כמו שפירשתי בהבדל בין גיל ושמחה, יחפרה סלכסה ובושה החמה (ישעיה כ"ד כ"ג), כי סחמה תבוש, וסלכסה שאורס קטן ורק מסחמה, היא תחפור לגמרי, כי יתבטל אורס. למען חזכרי ובושת ולא יסיה לך

לא ידעו, (יחזקאל ל"ו ל"ב) בושו והבלטו מדרכיכם בית ישראל, מוכן. (שם ע"ז כ"ב) גם זה שאי בלמתך אשר פללת לחתוקך, בחטאתיך אשר התעבת מכן תדקקנה ממך, וגם את בושי ושאי בלמתך בלדתך לחיותך. ר"ל ירושלים שתחלה הכלמה את שומרון על חטאתיה, עתה שאי כלמתך, סיונו כלמה זהה שאי לעמך, ור"ש בושוי בעמך ושאי כלמתך, מה שאת מלדקת לחתוקך שעי' חטאתך היא לדקת נגדך. (ישעיה ל' ז') ה' אלסיס יבדו לי, על כן לא נבלמתי (מאחרי), על כן שמתי פני כחלמיש, וחדעתי לא אבוש גם בעמני, (שם כ"ד ד') אל חירתי כי לא תבושי ואל תבלמי כי לא תחפירי, ר"ל לא תבושי בעמך ע"י חטאתך ולהתכלמי מאחרי ע"י גלותך, כי לא תזרכי להחפיר פנים בעמון בגלות, נגד הא' אמר, כי בושתי עלומיך, בהיותך בח"י, לבן עלמה, תשכחי, גם הרפת אלמוותיך בגלות לא תזכרי עוד. (ירמיה כ"ב כ"ב) כל רועיך תרעה רוח ומאסהביך בעיני ילכו כי את בושוי ונבלמת מכל רעתך, נגד הראשון אמר תבושי, ונגד ששני ילכו אמר ונכלמת. (ישעיה כ"ט כ"ב) לא עתה יבוש יעקב (בעמנו) ולא עתה פניו יהורו (מאחרי), (שם מ"ה י"ז) לא תבושו ולהתבלטו עד עולמי עד. (תהלים ל"ד) יבושו ויבלטו מבקשי נפשי, ומוסיף לאמר יסוגו אחור ויחפרו אפילו חושבי רעתי במהשכס, (שם שם כ"ו) יבושו ויחפרו

כי צעה, בלו עדים ויהפרו, תחלה בושו, וצבואם עדים ספרו ויהר, (תהלים ע"א כ"ד) כי בושו כי הפרו מבקשי רעתי, מוכן כ"ל. (ישעיה מ"ה ע"ו) בושו וגם נבלטו כלם, בושו כל אחד בפ"ע, וגם נכלמו כולם איש מאחיו, הלכו בבלמה חרשי לידים (כוף הפסוק), ר"ל וכולם שפכו הכלמה על החרשים שהם גרמו זאת, (שם שם י"ז) ישראל מוכע צה' תבושת עולמיים, לא תבושו ולהתבלטו עדי עד, ר"ל לא תבושו בעמכם כי צה' בעתה, ולא הכלמו יען כי מוכע, וידעו כולם כי סיני צעה, וגם לא תכלמו עדי עד יען שהיא תבושת עולמיים. (ירמיה י"ד ג') שבו כלום ריקס, בושו והבלטו וחסו ראשם, תחלה בושו וצבואם לביתם הבלטו, (שם כ' י"א) בושו מאד כי לא תשכילו, בלמת עולם לא תשכח, תחלה בושו בעמכם, ואחר כך יבינו כלמה מן הכלל. (ישעיה ג' ז') ובושו החיים והפרו סקסמיים. (ירמיה כ"א כ"ה) בושנו כי שמענו הרפה, כשהם בלמה פנינו. (יחזקאל ל"ב ל') שמה נסיכי נפן וגו' בחתימה מנבחרת בושים וישכבו ערלים את הללי חרב, וישאי בלמתם את ירדני צור, ר"ל צה' שפלו בושו בעמכם אח"כ נכחו כלמה מן ירדני צור עמכם, איש מאחיו. (ירמיה י' ע"ו) הובישו פי תועבה עשו, גם בוש לא יבושו מעמכם גם הבלים לא ידעו, אם מקלומים אחסא אחריהם לא ידעו מהם, וכן (שם ח' י"ב) וכן כחוב והבלם

הנפש, יעמו חרפה וכלמה מנקשי רעמי על הגוף, ואמר חרפה וכלמה, (שם פ"ג י"ח) יבושו ויכלמו עדי עד ויחפרו ויאבדו, יוסיף על הקודם. כן יבושו ויכלמו כל האחרים כך (ישעיה מ"א י"ח) מבואר, (משלי י"ט כ"ו) בן מביש ומהפיר, מבואר מהכ"ל, (תהלים מ"ד ט"ז) כל היום בלתי ננדי (מאחרים), ובשת פני כהני (בעלמי), מקול מחרף ומגדף, הכלמה, מפני חויב ומתקנס, הושה ומוסר כליות. (עזרא ט' ו') בושתי ונבלתי כחוב לעיל. (ישעיה ל' ג') מעוז פרעה לבושת והחסות כלל מלכים לבלמה, בארתי. (תהלים פ"ט כ') אחי ידעת חרפתי ובשתי ובלתי, הוא הוא שם הרע בעלמו, ומלדו יש לי בשם בעלמי, וכלמה מאחרים. (ירמיה ג' כ"ה) נשכנה בבשתנו ותכבנו בלמתנו, המליצה טובה, כשוכב בשתו והמלצה שעליו הוא הכלמה מאחרים. (ישעיה ס"א ז') תחת בשתכם משנה, ובלמה ירונו חלקם, תחת השם בעלמו ימלא טובה כפלים, תחת כלמה מאחרים, ירונו ויודעו חלקם לאחרים. (תהלים ק"ט כ"ט) ילכשו שוטני בלמה (מאחרים) ויעמו כמעיל בשתם, אח"כ יעטו על הבגדים בשתם (בעלמם). (ירמיה כ"ג מ') ונתתי עליכם חרפת עולם ובלמת עולם אשר לא תשכח, חרפה בפני עלמו, וכלמה מאחרים
בפניהם:

יחדו שמחי רעמי, ילכשו בשת וכלמה המגדילים עלי, ר"ל הממחים על רעמי יבושו וגם יחפרו מרוב הכושה, וגם המגדילים עלי ילכשו בשת מעלמם וכלמה מאחרים, (שם מ' ט"ו) יבושו ויחפרו יחד מנקשי נפשי לספותם, יסונו אחר ויכלמו חפלי רעמי, ר"ל המנקשים בעלמם נפשי יבושו בעלמם כי לא נעשה עליהם, וגם החפלים רעמי, האחרים יעשו לי רעה, הנה צבואת לדבר זאת לאחרים יסונו ויכלמו מהם, (שם ס"ט ז') אל יבושו בני קיץ ה' אלמים לצבואת, אל יכלמו בני מנקשיך אלהי ישראל. הקווה, הוא המקום שה' יושעטו מעלמו, ובשלא נעשה תקותו יבוש בעלמו. והמבקש, הוא המבקש מה' בפיו, ובשאינו רוצה לעשות לו נכלים, (ושם ח') כי עליך נשאתי חרפה, כהתה בלמה פני, חרפה היא מה שמחרפין אותו בשם רע, וכלמה מה שאחזה איך פונה אחי, ול"ע. (שם ט' י"ג) יבושו יכלו שוטני נפשי יעטו הרפה ובלמה מנקשי רעמי, ר"ל נגד מה שאמר תחלה, כי אמרו חויבי לי, וזומרי נפשי נועלו יחדו, ר"ל חויבי בגוף, וזומרי נפשי על הנפש, לאמר אלהים עזבו, זאת אומרים שוטני הנפש, רדפו ותפשו, זאת אומרים חויבי הגוף, כי אין מזיל; ואמר, אלהים אל תרחק ממני, הוא סיפוך דעה שוטני נפשי, אלה לעדתי חושה, סיפוך חויבי הגוף, ועי"י יבושו יכלו שוטני נפשי על

אדרוף אשג אחלק שלל (שמות ט"ו ט'). ולא נמלא לשלול בו או לחלק בו, כי אחרי שוקראכו ב'ז שמורה על קנין סבוז, אז לא ידק עוד חלוקה. ק יסתתפו שבי וסלקוח, ויבדלו רק בפרטים סאלו. שבי, ילין מה שלוקחים מהארץ סכככסה ש'בי, לא לעלמס רק לארץ סמלחמ, ועל מה שלוקחים לעלמס יאמר מלקוח, (ועיין מס סכתבתי בזה בפירושי על יבשים מ"ט כ"ד), אכן על הברק סטורפין גופי בסמות במלחמה יאמר עד :

(י) בָּזָה, שָׁלַל, שָׁבִי, מִלְּקוּחַ, עַד :
 בזה, ושלל, משתתפים, ורק בזה נבדלים. שלל, מורה הרכוש וסקימיס סכשארס בעיר אשר ילחנו עליה אחרי כול בעליהם במלחמה, ואף שלא ב'ז טרנס, 'והוא מענין סממטס, כמו כי ישל זיתך (דברים כ"ח מ'), אזל בזה, לא יקרא רק אחר סבוזיס אותס איש איש לו, וי"כ נמלא פעל בו על השלל, ושלל סעריס בוונו לנו (סס ג' ז'), ר"ל הנשאר אחרי סמלחמה ב'זנו לנו, איש איש לו, וכן מלינו עליו חלוקה

לשאת וכותר ימה, לא קן ס'ס'ס, סוא גס סמותר יהי'ס. ומסתקף עס הפעל שסס מככפוליס. סואלח פעל שלל, מבואר מהקודס שמורה על סשלל סיפול אחר סמלחמה. מאלס נבדל פעל שדר סמלין פעולה ס'ס'ד'ד' שלל בשעת מלחמה, וסוא מלבן שודר וסבר (יבשים ר"ט ז'). שורדי לילס (עובדי א' ס') :

(יא) בָּזָה, שָׁסָה, שָׁדַד, שָׁלַל :
 מלבד מה סנארונו נבדל סס בזה, למען סבדיל עוד ספעל ב'ז סכרדף עס שסה, נאמר כי ס'ס'ז' עיקר נממחו סוא הרכוש וסכסף סיסלול מאויבו, וס'ס'ס'ס, ססחחט סון אויבו סממולח, חפלו, ולפ"ז יסחכ ס'ס'ס'ס מס'ס'ז'ז', כי זס יקח לו את אשר יוכל

אשר תבחן סמחכות, אס סמלא סמלא ב'ס ססגולס סכרלס ולא ימלאס ב'ס סאורף בסלמחמס, אז יצרפה :

(יב) בָּחַן, צָרַף :
 הצריפה סיא אחרי הבחינה, ס אחרי

(יג) בָּטַח, שָׁעַן :
 הבטחון כוא בלג, והשעינה סוא בפועל :

(יד) בָּטָן, מַעֲיָן :
 הבטן סלל כל סחלל וסנמלא ס, והסעי

והמעו, פורט חלק סמעים שבצנן, מיוחדת. (עיין בפירושי על ישעיהו ונבואה נרדפים על העובר יש לו הוראה מ"ע א') :

(טו) בִּינָה, חֲבָרָה: היא לפעמים מקובלת, לא כן בינה, בזאת הדל הבמה מבינה, שחכמה, היא המושגת ככה המובן מעלמו :

(טז) בִּלְעַ, שְׁחַת: עד שהגבלע איננו עוד במליחות כחילו בלעסו, ובזה נבדל מן הפעל שחת, שהפעל ממנו יליין ששחת, ולא כבולו: זנן סכבד משתחף עם הבנין סקל, בזה שמליין השחתה גמורה

(יז) בָּנִים, זָרַע, פְּרִי-בָטָן: זרע, יליין תולדה מכל דבר המוליד, פרי בטני חמאת נפשי (מיכה ז' ז'), מבוחר במ"א שפשע מליין סמויד, הוא השוגג, לז"א האתן בני הגדול בעד פשעי הגדול, והעולל הקטן בעד חמאת נפשי השוגג :

(יח) בָּעִיר, מְקַנָּה: בעיר, יליין כהסמות, טקנה, כולל כל הקנינים :

(יט) בָּעַר, בָּקִיל: היא רק מחסרון מדע, והבסיל, הוא יוכל לסיות חכם, ורק שנגד ידיעותיו יתהג, שגדף מתאותיו :

(כ) בָּעַר, יָצַת, דָּלַק: מליין הסבערס. נבדל מסן הפעל יצת, שיליין תמיד התלקחות האש בפעס אחד ע"ד שחתה מבלי סכבות, ומבלי לחמס או לבשל גדו, כמי שנובעיר יער או בית מכל לדדיו, והצתי אש בערס צוערס היא אחרי הסדלקס, לכן הפעל זרמס

(ירמיה כ"א י"ד), והצתי את בעריו השניה שיש לפעול זה על השממון, (שם נ' ל"ב), ומתאחד בו גם סוראס נצתה כמדבר (שם ט' י"ב):

(כא) בָּצָה, טִיַּט, טִיַּטְיוֹן, רָפָשׁ, חָקָר:

בצה, הוא האדמה-הלחה אשר בשפות האגמים, היגסה גמא בלא בצה (איוב ח' י"א), וסיה מגדלת אגמים, ושחורה ביותר ומעורבת ברוב עם פתילים וברשים דקים. חמר, סיה אדמה אבקית שנתרככה במים וסיה לטיסה, וכשתחקשה מן השמש יעשה ממנה לבנים, בחמר חולות (ישעיה י'

ו'). טיט, הוא הנמלא בשפוח הכורים ובורות, והוא לח שיטבעו בו הרגלים. טיט-יון, טיט המהדבק מאד עד שיטבע האדם סוכו ולא ילא. רפש, הוא במקום המים ונגרש מהמים לפעמים למעלה, ויגרשו מימיו רפש וטיט (ישעיה כ"ז כ'):

(כב) בָּצַע, חִיל: חיל הקמיים המושגים בעמל נפש, בצע מיוחד למנוח הגרווח ולא במשפט. וברוב אונים:

(כג) בָּצַע, הַשְּׁלִים: השלים, מליין שגשגה טעם הנושה על אד השלמות, כמו ותשלם כל המלאכה (מ"א ז' כ"א) בבנין שלמה, כי הבנין סיה שלם. אכל, ידי זרובבל יסדו את הבית וידיו תבצענה (זכריה

ד' ט'), כי בנין זרובבל לא סיה שלם עדיין. ולכן בא, בצע, על מלאכה הפסד וקלקול, מדלה יבצעני (ישעיה ל"ח י"ב), יחד ידו ויבצעני (איוב ו' ע'), ועוד כאלה כלם מורים גמר שלא על דרך השלמות:

(כד) בָּקָשָׁה, שְׁאֵלָה: (חסלים ק"ס ג'), בקשו לדק (צפניה ב' ג'), בקש קהלת למלוא דברי חפץ (קהלת י"ב י'), והשאלה סיה צפס: הבקשה, סיה בלב, ולכן בא ברוב על דברים הגיונים, מבקשי ס'

(כה) בָּרוּשׁ, אָרוּ, אֶלּוֹן: אלון, הוא הקטן. ברוש, גדול ממנו, וסגובו משיסה סוא הארו: שלשתם מליינים מדקנות הגידול בארו.

י"א אור

אות גימ'ל

(א) גַּאֲוָה, גַּאֲוִן, גַּדְל־לְקָב :

המסובב מאיזה מעלה, כעושר, גבורה, חכמה. גדול לבב, יגדל מהם שמליין מדרגה הגדולה מגאוס, גד שיטעם לחשוב שכן הוא, כמו שיתדמה בעיניו :

הגאווה, היא בלב המתגאה שידמה בלבבו שהוא גדול יותר ממה שהוא. גאון, הוא חזן מעלם המתגאה,

(ב) גַּאֲל, פְּדָה :

כרשום לגאול, כי על כן נקרא הקרוב גואל; פדה, יליד הפדדים וסהלס סקשר עמה, כי בספדה סופדה יוסר ממנו איזה ענין עיוני ועבודת שהיה עליו, (ועי' פירושי על ישעיה ל"ה ל"ו):

הפעלים אלה מושאים כל אחד, מלבד סוראחס סעקריה עוד מושג אחר אשר בזה יגדלו. גאל, יליין פעולת סגאולה מלד סקורבה, שעל ידה לסגואל

(ג) גַּדְדוּ, תָּלַם :

וסעמק בין סתלמים, נקרא גדוד, וסוא מלשון לא סתגודדו (דברים י"ד א'): וסוא

הגבעה כשדה חרוש נקרא תלם,

(ד) גַּדְל, רָמַם :

כניס ואמוכס. רמם, מורה סעחק סמקוס משפל אל סרס, או סמדרגס וסמעלס. ססיפוך מן גדול הוא קען. ומן רם, הוא סשפל :

גדל, בקל מורה סעחק ככמות ואיכות, ויגדל סעקר (שופטים י"ג כ"ד), וכדומה, וככנין ככד, מורה על יגדול

(ה) גַּדְלוּת, גַּפְלָאוּת :

סכסיס סיולאיס מגבולת סטבע, סמשליאיס טיני רואס, וסאין ביכולת סחוקריס לסשינס ולסכניסס סחת סק מגביל כטבע :

גדולות יליינו פעולות סטבע סמחמידים, סאך ביכולת גדולי סחוקריס סקוס סטבע לסשינן. גפלאות, סס

(ו) נָדָר, מְשׁוּבָה: סוף מקולים, והוא נגזר מלשון וסיו לשבים צעיונים (במדבר ל"ג כ"ט): נדר, לרוב מעשים ואצנים. משובה,

(ז) נוי, עם, לאם:

בזולת הפרק על קשר מלכותו. לפ"ז שם עם יליין מדרגה יותר גדולה מגוי, יען שמורה על קיבוץ הכסוג מאחיה משרה, וגוי, יורה רק על קיבוץ לבד בלי מושג אחר. ובזה מובן הפסוק ביחזקאל (כ"ט ז') ונתחיק לבז לגוים וסכרתיך מן העמים, ר"ל מן העמים הכסוגים בידי מלכה ושררה אכריהך לכל תמלא שם, ובגוים הפחותים אשר שם תמלא בית מנוס לך, מלך שאין עליהם שר ומושל תהיה שם לבז. וע"כ יליין ישראל ברוב מקומות בשם עם, עם ישראל (ש"ב י"ח י'), עם הרבוי (ההלים קמ"ח י"ד), עם ה' (במדבר י"א כ"ט), ושם גוי נמו"ג, זולת צעת שיריה לדבר מן הרבוי שהוא רב ועמו, אז יבוא שם גוי, מי הוא יליין, קיבוץ גדול. ישם עם, בא לפעמים על צרע וחלק מן הקבוץ, וגם על משפחה מיוחדת, עם החרץ ירגמואו באבן ויקראו כ' ג'), דעתו על השומדים במעמד שם, לא כן אם יאמר גוי, שאז יהיה הכוונה על כל האומה. לאום, נפרד מהם בהוראתו על אומה המתאחדת מלך שיש לה דת מיוחדת ואמונה אחת חרפס, שכן מלינו בבדאשית רבה (פ' ס"ג) ולאם מלאם יאמץ, ר' חלבו אמר עד כאן קריין 'בדאש', דעמס, ובבבבא, מכאן והילך יסודין ארמאין עכ"ל. ובכוונה שיהיה שמוי הדעות ביניהן:

נוי, הוא שם נגזר משרש גוה המורה גוף, ומליין קיבוץ גופים, ומלינו כחוב (בראשית י' ה') מאלס נפרדו איי הגוים בארלוחס, איש ללבונו למשפחותם בגויהם, וכן הוכפל עוד (שם שם ל'). ונלמד מזה כי הקיבוץ יבדל מרעבו, בארבעה דברים: א) בארלס, שיחאחדו צס, ב) בלשוס, השפה שידברו צס, ג) במשפחה, שילאו זמנה, ד) ובגויהס, בקיבולס הנעשה בהסכמתס להיות גוי אחד, ע"פ נמוכים מיוחדים שחקקו נה"ל לאחד קיבולס. אכלל בשש עב, יקרא רק מלך הממשלה אשר עליהס, שהיא תשימש לגוי אחד והגויהס, כנפש הסנהגת באצרי הגו. ונרדף עם ממלכס, רק שהיא חלוייר מלך ממלך המושל על המדינה, ועם מלך הסחכנות למלך, ומלך זה יבוא תמיד מלת עם בכנויי הקנין, עמי, עמך, עמו, ובכסמך לשם אחר, עם ה' (במדבר י"א כ"ט), לא כן שם גוי, כי הפיחסות הקיבוץ לאדון הוא מלך הממשלה, ולא מלך הקיבוץ, ולכן לא ילדק עליו יחוכי הקנין, ומה שנמלא בההלים (ק"ז ה') לשמוח בשמחת גויך. ובאפמים (ב' ע') יותר גוי ינחוס, זה ילדק אלל ה' לבד, כי לו יחוסך קנין גם בגוף יליריו בעלמס

(ח) גִּזְלוּ. עֶשְׂקָה: והעוֹשֶׂה, הוא המעבֵד את קנינו של הגזול, יגזול קנין חבירו מידו, חבירו צידו שלא במשפט:

(ט) גִּזַּע. שְׂרָשׁ: שגזע הוא הנראה בעין מסקרנת וסמוך לו, ונבדל בזה משרש, שילין חלק: סבואר כבדל שס בד מיתר נרדפיו, המכוסס בקרקע:

(י) גִּיל. שְׂמָחָה. שְׂשׂוֹן. עֵלוֹ: כנור (שס כ"ד ה'), מבואר שהוא על פעולת השמחה. עתה נבאר, גילי

ושמחי (יואל ב' כ"ח), גילו ושמחו (שס כ"ג), ר"ל גילו על הישועה שנתחדשה עתה, ושמחו ואל תעלבו להבא, שמחו בזה' וגילו לדיקים (תהלים ל"ב י"ח), ר"ל שמחו שמחה תמידית בזה', אבל על ידי שתעמיקו בכל להכיר ופלאותיו המתחדשים בכל רגע מחדש, תגילו ג"כ, אנילה ביצועתך (שס ט' ע"ו) מוזן, אנילה ואשמחה בחסדך (שס ל"א ח').

אנילה, בעת החחדשות החסד, ואשמחה להבא, ומפרש, אנילה, יען אשר ראית את עניי ולא הסגרתני ביד חייב, ואשמחה להבא, יען העמדת במרחב רגלי, והלצה הלכה לה, ואחי בזה' אעלוזה, אנילה באלכי ישעי (חבקוק ג' י"ז), ר"ל אעלוזה (הוא הרקוד, בפועל על ידי רגל), ואגילם תמיד בשמחה תמידית ע"י החחדשות הישועה, מלך שהוא אלקי ישעי תמיד. (תהלים כ"א ב') ה' בעזך ישבח מלך, שמחה תמידית ע"י עוזך, וביצועתך בעת שאחיה מושיע לו, מה יגל מאד על השמחה

המתחדשת

ר"ל ישראל הגדולים שקו תמיד לישועה
 אין זה חלל דבר חדש רק ישמחו
 חלק העלז עד עתה, ויעקב שאלל הוא
 דבר חדש, יגילו. במשלי (כ"ד י"ז)
 בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל
 לבך. כי אם נפל האויב שמח לעולם,
 כי נפל ולא יקום ושמחים על העבר,
 ובכשלו לפי שעה יגל לפי שעה.
 בזכריה (י' ז') וסיו כגבור אפרים ושבח
 לבס כמו יין, ובניהם יראו ושמחו יגל
 לבס בה'. ר"ל אפרים יהיה כגבור
 בעלמו, ולבס ישמח כמו שמח יין,
 שהיין הגורם שמחה הוא מחוץ לנוף ק'
 יהיה שמחתו ע"י ה', ובניהם ישמחו
 על הקודם ויגילו בה' על אישועות
 החדשות. בתהלים (ע"ז ע') לכן שבת
 לבי ויגל כבודי, ר"ל ע"י ששויתי ה'
 וגו' ובל חמוט, ישמח לבי בתמידות,
 וכבודי שיחדש בכל יום יגל. בחזקוק
 (ח' ע"ז) כלה בחכה העלם וגו' יגורו
 בחרמו ויאספכו במכמתו, ע"כ ישמח
 ויגיל וגו', ר"ל על ידי שהעלם בחכס
 ישמח, וע"י שהמיד יגורו בחרמו
 מחדש יגיל. בתהלים (ל"ט ט') ונפשי
 תגיל בה' תשיש ביצועתו, ר"ל תגיל
 ע"י הישועה החדשה הנזכר שם, תשיש
 ותעשם פעולם לטראות שמחת ישועתו,
 ע"י שכל עלמותי האמרנס ה' מי כמות.
 שם (ל"ג ח') ה' מלך תגל הארץ ישמחו
 איום רבים. ר"ל הארץ סמויטנת תראה
 תמיד החדשות נפלאותיו, ותגל תמיד
 על ההחדשות, ואיום, שלא יראו
 הסתחדשות, ישמחו על העבר שם מלך.
 בתהלים

הסתחדשת, ומפרש, ישמח, כי תאוח לבו
 נחה לו, בעבר, ויגל, יען ותרשת
 שפחיו כל מנעת סלה, שכל עת
 שיחפלו אליך ימלא ישועה מחדש. גיל
 יגיל אבי לדיק ויולד חכס ישמח בו (משלי
 כ"ג כ"ד), החכס תלוי בעבע ההולדה
 וישמח שמחה תמידית ע"י עת הלידה,
 לז"א ויולד, והלדיק תלוי בבחירה ויגיל
 תמיד שמחה מחדשת ע"י שבוחר בכל
 יום מחדש, לז"א אבי לדיק, כי אין תלוי
 בלידה. בלפניה (ג' ט"ז) ביום ההוא
 יאמר לירושלים אל תיראי ליון אל ירפו
 ידיך, ה' אלסיך בקרבך גבור יושיע,
 ישיש עליך בשמחה יחריש באלבחו
 יגיל עליך ברהס. ר"ל ה' אלסיך מאי
 בקרבך, וגם גבור יכול להשיע, יושיע,
 גם רואה להשיע, ולא עוד כי ישיש עליך
 בשמחה, יעשם פעולה לנלות השמחה
 שמחה עליך ביצועתך, ואם תראה
 לפעמים שיושב ולא יושיעך חיקך,
 הוא כדי שעל ידי זה תהיה שמחתך
 יותר גדולה כעל דבר חדש, וז"ש יחריש
 באלבחו, מה שיחריש לפעמים הוא ע"י
 אלבחו כדי שיגיל עליך ברהס, שתראה
 גילה ע"י דבר הסתחדש. בתהלים (י"ג ו')
 ואני בחסדך בטחתי יגל לבי ביצועתך,
 ר"ל אע"פ שבטחתי בחסדך מ"מ יגל לבי
 ביצועתך וסיס לי כדבר חדש, אע"פ
 שידעתי תחלם שתעשם עמי חסד, יען
 אסירה לה' כי גמל עלי, ששלם לי כאילו
 הוא גמול ידי על מעשי, וזה דבר חדש
 סגורם גילה. שם (י"ד ז' ו"ג ז') בשב
 ה' שכות עמו יגל יעקב ישמח ישראל,

הר ליון תגלגה כנות יהודים למען משפטיך (תהלים ל"ח ח'), הר ליון יהיה רגיל בהם לכן יש מ"ח, אך כנות ליון שלא יהיו רגילים בהמשפטים בקביעות יגילו לפרקים. שם (כ"א י') תשמיעני ששון ושמחה, תגלגה עלמות דכית, ר"ל אחת תשמיעני ששון בפעולה, וש"מ חס בלבבי, ומכל מקום העלמות המדוכאים כי עוני לנגדי תמיד, תגלגה מחדש בכל יום ולא תהיה אללם כשמחה תמידית, כי מדכאם ירגישו בכל רגע הישועה. השמחים אלי גיל ישישו כי ימלאו קבר (איוב ג' כ"א), רוצה לומר השמחים בדבר חדש המשמח, יש להם להראות פעולה השישה (הגם שלא ישמח להם) עת ימלאו קבר. אל תשמח ישראל אל גיל כעמים (תשע ט') ר"ל שמחה מחדשה בעמים אל תשמח עממם. תובלגה בשמחות וגיל (תהלים מ"ט ט'). ונאסף שמחה וגיל (ישעיה ט"ו י'), ירמיה מ"ח ל"ג, יואל א' י"ז) עובן. אל אל שפחת גילי (תהלים מ"ג ד'), מובן מהג"ל:

בתהלים (ל"ו י"א) ישמחו השמים ותגל הארץ, השמים אין בהם חדש, כי שם כבוד ה', לזה רק יש מ"ח, והארץ תגיל על החדש. משלי (כ"ג כ"ה) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך, ע"ד מה שכתבתי, גיל יגיל אבי לדיק, יש דברים סתומים בלדע כמו מעלת החכמה, עז"א ותגל יולדתך, ויש סתומים בבחירה, עז"א ישמח אביך ואמך, (ועי' בפירושי שם). (ש"ש א' ד') הביאני המלך חדריו נגילה (תהלים), ואח"כ וגשמחה בך. נגילה וגשמחה זו (תהלים קי"ח כ"ד), נגילה וגשמחה בישועתו (ישעיה כ"ה ט') כנ"ל. ישמח ישראל בעושיו, בני ליון יגילו במלכם (תהלים קמ"ט ב'), בני ליון יראו המלוכה מחדשת תמיד והסכים יתמידו שם ויגילו, אבל ישראל לא יראו זאת רק בעושיו וזורא עולם ישמחו תמיד. השמחים לעשות רע יגילו בתהפוכות רע (משלי ב' י"ד), ר"ל כשמחה התמידית שלהם הוא לעשות רע כי זה ענינם, ואם יקרה להם תהפוכות, שזה דבר שאינו מלוי יגילו. ישמח

(יא) גלות. שְׁבִי :

מקום שיראה בנבולות הגולה. שבי, י"ין שרק החלק מהאומה נשבה לעבדים ושפחות והאומה כשארם במקומם, ממילא מובן שהנשבה אינו חפשי, והלוי בידי אחרים :

הבדלם בזו, גלות הוא אם גגלם כל האומה; קן יתאחד בה עוד פושג, שהנגלה חפשי בגולה ללכת בכל

(יב) גְּלוּמָד, בְּרָד :

גלמוד, י"ין מדרגה סיוהר גדולם בצדיקות

כדידות שמורה שלא יחזר הגלמוד מ"ט כ"א), שט"כ דרשיו חז"ל בר"ס על לשוב איש, ואני שכולה וגלמודה (ישעיה דס שכן כדרכי הים קורין לנדס גלמודה :

חכמה או שנאס או חייו החפעלות ביי (י"ג) גמול, תשלום :

תשלום, הוא עבור דבר ג' זכורה מה, וגמול, אינו תשלומין, רק המלאה פעולה לזולתו, פעמים לעובד, פעמים לרעה, ולכן מלאה, גומל טוב, גומל רע. גמול כפעמים מליין גמול הוא שכר על מעשה הטבר, ולפעמים מליין שגמול הוא מעשה שראוי עליו גמול, ונקרא גמול ע"ש מה שיכובד ממנו, עד"ז כי אחס נמלתני הטובה ואני נמלתיך הרעה (שמואל א' כ"ד י"ח), אחס עשית עמדי פעולה ראויה לגמול טוב, ואני עשיתי עמך פעולה הראויה לגמול רע. והנס תשלומין אינס משקיפים על

החכם או שנאס או חייו החפעלות ביי כמותן והמקבל, רק משהיה על שילוס החוב מלד שחייב בעד הפעולה בעלמס, חבנ גמול משקיף על קשר החכם, או שנאס, רלון או נקשש, בין המקבל והנותן, ולפיכך יערך נח נפי המעשה. שלם ישלם המבעיר את הכערה (שמות כ"ב ט'), ושלמי את נשך (מ"ב ד' ז'), לא ילדק כסס גמול, כי כסס רק חשלומי ממון. וכן כח שלום אין הכשלס מחפעל בגופו כלל, לא כן בגמול, שיעקר מערת הגומל, שחס יחפעל סגמל דרע או בטוב, בגוף או בנפש, לזה רשע ולא ישלם (תהלים ל"ז כ"א), שיעקר, חשלוס הססף, ולא שייך שס גומל :

הבדלתים כסנדל, אפס, תם, גמר : (יד) גמול, פס :

געש, מליין החנועה סיחירס ; גדול ממנו רעש : (סו) געש, רעש :

גלות ערוס (ויקרא י"ח ו'), ואל אחס נדס לא יקרב (יחזקאל י"ח ו'), אבל (סו) גששת, קרב :

בשמורת (י"ט ט"ו) אל תגשו אל אחס, מלאה כמה פעמים בתנך, קדינס חלל אחס, ואבימלך לא קרב אליס (בראשית כ"ד ד'), לא תקרבו לגלות ערוס (ויקרא י"ח ו'), ואל אחס נדס לא יקרב (יחזקאל י"ח ו'), אבל לשון נישא לא נמלא רק במקוס זס, וזס ראיס לדברי חז"ל כשכח (פרק אמר ר"ע) שפרישת ג' ימים לא הים בשביל סוכרים, שסיו יטולס לטובל ולהטריב

שמש חיקף, רק בשביל האקבות, מכאן לפולטת ש"ז ביום השלישי שהיא עמאה. וסגס הסבדל בין גישה לקריבה, הגשה היא בכ"מ שיש איזס פחד לגשה אל סדנר שאליו יגש, מפני גדולתו או

כיוולא, וקריבה כשמיסה שויס, ולפ"ז בכל איסורי ערוס סעיכוט מלדו, ושייך קרב, משא"כ פס סיס סעיכוט מלדס ושייך שפיר נגש. וסול כפתור ופרח :

אות דל"ת

(א) דְאָגָה, יְדָאָה : מדבר פן יאמרו בניכם לבנינו (יהושע כ"ב כ"ד), והיראה הוא מפני שוכא ביכול לעשות לו רע :

הדאגה היא מחשבות להסיר ענין שלכו נוקפו עליו, ואס לא מדאגה

(ב) דָּאָה, עוֹף : דאה מליין עפיסה במסירות גדולה, עוף כדרך סעוף :

(ג) דְבוּר, אֲמִירָה, שִׁיחָה : הרבה כהשכל ודעת למען הבין את שומעיו את סמדובר, לא כן השח, סול בלין מעלור לרוחו, ישיח דברים בלי דעת, ממרת נפשו כי חליק לו, יפליט כל העלור כנענו :

הפעלים אמר, דבר, כבר סדללוס, ולכעבור סבדיל עוד בין שיחה ודבור, נוסף, כי סמדכר ידבר

(ד) דְקָרִים, קָלִים : סמלות וסמליות ספרטיס שנס ידבר חדבר סול סענין עלנט, חמלים סס

(ה) דוּם, חֶשֶׁה, שְׁתַּק : ססער לו סרעש. חשח, מגביל סערר סדנור, ססער וכדומס, וסול אחרי פעל דום מליין סספססס מן סדנור, סדממס, (סכליס ק"ז כ"ע ל') יקס סערה

סערה לדממה, (ואח"כ) ויחשו גליסס. שתחלה יאיר שקמה הסערה לדממה, שתק, מליין הסתיקה שהיא סיפק כרעש והריב, באין כנגן ישתק מדון (משלי כ"ז-כ'), וישמחו כי ישתקו, לפי גודל כרעש תחלה :

(ו) דין, משפט, ריב :
דין הונח על טעמות בעלי דיונים לפי סדין השומעם. משפט, יליין גמר
דין ופסק השופטים כפי שורת הדין. ריב, הוא מריבת הבעלי דיונים בין עצמם :

(ז) דל, אביון, עני, רש, דף :
אביון, מלשון אבה, ויגדר החאב לדבר ואין משיג ראונו, (עיין אב"ס). דל, הוא שם העלם שהונח להחסר ממון, והוא מקביל עם עשיר, אס דל ואס עשיר (דוח ג' י'), ובא גם על כל חכרון, דלות ורעות האר (בראשית מ"א י"ט), מדוע אחס ככס דל בן המלך (ש"ב י"ג ד'), ולא חזר דל בשום מקום על דקס, כי ס דל עוד לא יכנע ליקח דקס, רק העני. עני, יליין סהקנעה והעינוי, ומפני שימלא כניעה ראוניה שיפול בשם עני, קן גם עינוי ראוני, כמו עניתי כולם נפשי (הסלים ל"ס י"ג), סמך לו בכל מקום שם אביון, שאינו מעונס כרען, אדרבה חאב לכל דבר ואין לו; וכן סומך דל אל עני, להורות שהוא עני ונכנע

מהיותו דל ואין ידו משגת, וכן רש אל עני, ולפ"ז עני הוא יותר מן דל, וכן אביון יותר מן דל, מקימי מעפר דל (אף גם) מאשפות ירים אביון (הסלים קי"ג ז'), שפטו דל ויחוס עני ורש הכלדיקו (שס פ"ב ג'), קראו ע"ש כנענס מאחר, ובזה לא שייך שפטו, כי המשפט אהו בכח הלשון (שהונח עליו), מלוס ה' חונן דל (משלי י"ט י"ז), שבוס גדולה פעולתו מוחן לאביון, כי האביון לא ילוס רק יקבל, ולהדל מלוים, ומדרגה הגדולה מהסלואה לו היא, סחניוס לו במחנס, ולכן וגמולו ישלב לו, שאז מלבד שיטלס לו ס' סחוב אף גמול, שהוא גדול מחסלוס (כאשר בארתי בנדרס) יסיה לו ממנו. ניטעיה (י"א ד') להטות מדין דלים, (לא זו דלים אף זו) לגזול משפט עניי עמי, וכן לא זו מדין אף לגזול משפט, ע"ש :

(ח) דלח, ששאב :
דלח, הוא מנאלר עמוק, כמו מים עמוקים טלס בלב איש, ואיש חנוות ידלגח (משלי כ"ס), וע"כ שסס דלי סנגז

שנגזר ממנו, יליין ככלי שלחנו עמו
מבאר, לא קן שאב, שסוא חמטין
שזכעים מימיו על פני האדמה ולא

עמוק זה, ושאבהה מים בשסון ממעיני
בישועה (ישעיהו י"ב ג') :

(ט) דָּלְתָהּ, שְׁעַר, פֶּתַח :

או בפתח, והוא כולל כל דלת, בין בשער
שסוא סמבוא החילון, בין בפתח שסוא
סחלל הפתוח שזכבית :

גבדל דלת משער, זגס, גדלת חליין
סלוח ססוגר מקס ספתוח בשער

(י) דָּמָה, חָשַׁב :

סחושים וסנחיסס בזמן ובמקום, ויעטס
ג"כ בדמיונו לרוב. ססחשב לוקח ליוריו
מכחיה ססכל וסביגס סמוטכטיס גזפס
עלמס :

סבדמס לוקח ליוריו סמחושים וסדמס
דבר אל דבר לפי מספס

(יא) דְּמִיּוֹן, מְשָׁל, מְאֹרֵי :

חויב, יסרלל (סקרס לסס שנוי כזס)
לסס למסל. לא קן מללסו בדמיון,
אל מי דמית בגדלך (יחזקאל ל"א ב'),
דמיון סכמות, לא דמח אליו ביפיו
(סס) דמיון סליכות; וסיולל מזס
סברמיון ידמס דבר לדבר במקדס
סבעלמותו. ויבדל מסס, ששווי, שיסמן
שסוס דבר לדבר בעלמותו. וזכס
יזכנו ספסוקים בישטיס (מ"ו ס') ע"ס
פירושי :

סדמיון לודק אס ידמס דבר לדבר
במקרי עלמותו, בזכמות או
בליכות, והמסל יסבר שני דברים ע"י
מקרי מקדיס, אס קרס לסס שנוי אסד
במלכס ובמקדיס לעוב או לרע, וסליגני
למסול עמס (חויב י"ז ז'), סשימנו
משל בגויס (סכלים מ"ד ע"ו) חזן,
אס יקרס בעמס, בגויס, שנוי במלכס
ומדגת סללחסס מטוב לרע, או יסיס,

(יב) דְּמִיּוֹן, עֲרָךְ :

חורר, עלמי או מקרי, והערך יסיס ע"י
שווי סנערכים בשוויס ומחירס, כי
סערך זא חמיד על מחיר סדבר :

סדמיון סחל על שוי סמחדמים בזחיס

(יג) בַּעַת, מַדַּע, שְׂבָל, חִבּוּנָה :

סבח סכלדס סמסכול לחזור ככל דבר
סנעלס

הנעלה מכה ביניהם זידיעה פתאומית, וגם לשפוט על דבר שאין לחוש מבוא לו, כמו ידיעות האלהיות וכדומה למודים שאחרי הטבע, כח זה נקרא „שכל“ בטבע האדם, אחרי הודעו מחוקי המשפט וההיקש, אם אף שכל ישר לו, יגשה משפטים והיקשים, יקבץ מוחשים הרבה וישפוט על הכושר לחייב או לשלול ממנו איזו נשוא, ליחס לנושא כלל הנשוא או חלק ממנו; וכן בנושא, ליחס אליו הנשוא בהכרח בהחלט או באפשר. סדרך לעצות משפטים והיקשים הנוטע בשכל האדם נקרא תבונה, כמבואר באורך פרטי:

בסמרי חכמה ונקוד השכל. המוחשים (המושגים על ידי החושים והבחינה), שאפשר בהם ידיעה ברורה, כמו חכמת הטבע והגדסה הם הם הנקראים בשם דעת, ויבדל דעת פמדע, שמורה על כלל הדעות שהתקבלה על ידי יודעים שונים, ממדעים וחלקי החכמה השונים, וכהי לשטה כללית ולמוד ערוך בכל, למשל למוד הטבע בכללה כמו שהוא ערוך בכל ושומר לשטה מיוחדת, מוסכמת מחכמים, וזאת היא הנקראת מדע לעומה הדעת שיליין רק מושג פרטי:

(יד) דְרָךְ, אֲרַח, נְתִיב, שְׁבִיל, מַסְלֵל, מְשֻׁעוֹל:

בראשית (מ"ט י"ז) ימי דן נחש עלי דרך (הגדול), שפיון עלי ארח (הקטן), מוכיף שפיון ומוסיף ארח. משלי (ד' י"ח) וארח לדיקים כאור מנס, (שם י"ט) דרך רשעים כאפלה, ר"ל גם אורח לדיקים הוא אור, וגם דרך רשעים הוא חושך. שם (ח' ב') בראש מדומים, בית נתיבות נלכה, ר"ל החכמה חכין דרך הידול, גם נלכה סבן היטב (שע"ז מורה שורש נצב, ויצב), במקום שמתפרדים הנתיבות להראות נתיב הקטן הנוטן. ועז"א (שם ג') ליד שערים לפי קרה, וגם מבוא פתחים (הקטנים) חרנס, שם (ט' ע"ו) לקרוא לעוברי דרך המישרים ארחותם, אף שגם ארחותם הפרטים ישרים, שם (ט"ז

י"ט) דרך עלל כמשוכת חדק וארח ישרים סלולה, ר"ל גם הדרך לעלל הוא כמשוכת חדק, ואל ישרים גם הארח סלולה. (ישעיה ל' י"א) סורו מני דרך, סעו מני ארח, (שם מ"ג ט"ז) כוונן בים דרך ובמים עזים נתיבה (מוסיף), (שם נ"ט ח') דרך שלום נתיבותיהם וגו'. בירמיה (י"ח ט"ו) ויכשילום בדרביהם שבילי שלום, ללכת נתיבות דרך לא סלולה. משלי (ב' ח') ללמד ארחות משפט, ודרך חסידיו ישמור; תחלה אמר ילפון לישרים חושים; ללמד ארחות משפט, גם ארחות הפרטים יורם ס', מגן הוא לסולמי חוס, מעלמס בדרך המלך, ועז"א ודרך חסידיו ישמור. (שם י"ג) העוזבים ארחות יושר ללכת בדרכי חשך; ענין,

פנו דרך ישנו מסלול, ושם (מ"ג י"א) הנותן ציס דרך וצמיס עזיס נתיבה, מלוי שאלל דרך הגדול יש נתיבס קטנס ליחידים, וכוז נחן ציס דרך לרביס, ולא עוד אף שהמיס עזיס מ"מ נחן שס גס נתיבס של הדרך. ירמיס (י"ח ע"ו) ויכשילס בדריבהם שבילי עולס ללכת נתיבות, דרך לא סלולח, (שביל מורה על דריסת העקב בעלמו, ועת ידרוס העקב על החול או האבק עד שרשמו יוכר נקרא שביל, הוא הכרת מקום דריסת הרגל), עז"א תסליס (ע"ז כ') ציס דרכך ושבילך צמיס רביס, ר"ל וגס השביל וסמדרך בעלמו יוכר צמיס רביס, ומ"מ עקבותיך בעלמס לא נודעו, ומזס נקרא העקב שובל, ישעיס (מ"ז ב') חשפי שובל גלי שוק, תחלס חשפי שובל, הוא פרסות הרגליס, ע"י שתכיר סמועליס, ואח"כ גס גלי שוק. ואמר חשפי, גלי, כי גילוי הוא צנוקס סמוכס, וחשף, הוא ססיד סמוכס מדבר שאין דרכו להיות מכוס, לז"א צדריכיס הגדוליס, סגס שס שבילי עולס שניכר שס מדרך רגלי הרביס אשר עברו עליהס מומות עולס, מ"מ סכשילוס צדריכיס סאלס, וסנו אחס לדרך היחיד ללכת נתיבות (היחיד) של דרך לא סלולס, שגס הדרך לא סלולס, וסס נסלו אחס נתיבות של זס סדרך. ירמיס (ל"א כ"א) שיחי לנך לססלח דרך הלכת, ר"ל לסכילול של אבניס שהוא על דרך אשר סלכת שסיס דרך סלול ומורס בגובה באבניס, אמר סליני לך

ליוניס

פה גס הארח יושר, ושס גס הדרך חשך. (שס כ) למען תלך בדרך טוביס וארחות לדיקיס תשמור, מוסיף שגס הארחות ספרטיס ישמור, (שס י"ב כ"ח) בארח לזקס חייס, ודרך נתיבה אל מות, שס (א' ע"ו) אל תלך בדרך אחס, מנע רגלך מנתיבתם, מובן, אף מנתיבותס. שס (ד' י"ד) בארח רשעיס אל הבז ואל תאשר בדרך רעיס. ציעיעיס (מ"ב ע"ז) בדרך לא ידעו, בנתיבות לא ידעו אדריכס. תסליס (כ"ז י"א) הורני ה' דרכך ונחני בארח מישור. משלי (ג' י"ז) דרכיה רבי מועס וכל נתיבותיה שלום. תסליס (כ"ה ד') דרכיך ה' סודיעני ארחותיך למדני. משלי (ג' ו') ככל דרכיך דעו וזוהו יושר ארחותיך; דעו וסכולליס, וזוהו יושר ספרטיס. יואל (ב' ז') ואיש בדרכיו יסלכון, ולא יעצטון ארחותם, כ"א יש לו דרך סלולס; וגס ארחותס ספרטיס לא יעצטון. צדריכיה (ל"א ל"ה) כי דרך נשיס לי, ושס (י"ח י"א) חדל לסיות לשרה ארח נשיס, יש וסת קנוע וזס נקרא דרך, וסת שבז לפרקיס, ולאחס סהגיעה צימי סזקנס ודמיס מתחילין לססתלק נקרא ארח, שס (מ"ע י"ז) יסי דן נחש עלי דרך שפיסן עלי ארח, יש נחש גדול ססולך צדך הגדול סקנוע וזכנו לסשמר ממנו, אבל עוד יהיס כשפיסון שהוא מין נחש קטן ממנו סמלוי צדדי סדריכיס, ונז כחשאי עד שלא יזכנו לסגל ממנו. ישעיס (ל' י"א) סורו מני דרך סנו מני ארח, ושס (מ' ג')

עוד, סדריכני בנתיב, לידע גם הטעם, יען כי זו חפלאי, ול"ע. (ישעים מ"ט י"א) ושמתו כל הרי לדרך, ומסלותי ירומן, מבואר מהג"ל. ירמיה (ו' י"א) עמדו על דרכים וראו, ושאלו לנתיבות עולם, ר"ל תוכלו לראות את הדרכים הגדולים, וגם שאלו על הנתיבות הקטנים שאינכם יכולים לראות בעלמכם שהם פרטי הדת. איכס (ג' ע') גדר דרכי בגזת נתיבותי עוש, ר"ל הדרכים הגדולים שא"ל לעות אחס גדר בגזית, ונתיבותי הקטנים עוש. משלי (ג' ו') בכל דרכיך דעשו והוא ישר ארחותיך, ר"ל בדרכים הגדולים שתוכל ללכת מעלמך דעשו ותסונס רק לכבודו ולמלותיו, וארחותיך הפרטים שא"ל שתלך ישר כמו בעלמך הוא ישר. איוב (ל"ד ח') וארח לחברס עם פועלי און, ר"ל שארח לעלמו ארח מיוחד נוטה מדרך המלך ודרך השכל הדיוע, כדי שיוכל לסתחבר שם עם פועלי און. תהלים (י"ט ו') ישיש כגבור לרוץ ארח, כחטן יולא מחופתו, הוא על המהלך הוסי שסולך בהכרח, וזה דרך, וישיש לרוץ ארחו העלמי סביב, שסולך ממערב למזרח שזה ארח. שם (ק"י"ט כ"א) מכל ארח רש כלאתי רגלי, ר"ל גם ארח, שם (ק"ס) שנאתי כל ארח שקר, רבואה גם ארח. שם (כ"ד י"ח) הוסי ה' דרכך ונחמי בארח מישור, הוסי דרך הגדול, ודי בהוראה, אבל בארח הנפלא מן הדרך לריך שנחמי בעלמך מפני שורדי, שם (קמ"ג ד') בהטעף עלי נפשי ואחס

יומים, כמו בכפר זה או בעיר הזאת מתחיל הדרך, או כמו הלוים שטושים סוס וטחכים עליסם הדרך, עשי חמרוים (תאר לחילנות) בלדי הדרכים, שיתי לבך לםסלה, שנס בדרך עלמו חכיר פ"י ססילול. משלי (י"ב כ"ח) בארח דקס חיים ודרך נתיבה אל מות, ר"ל כי דרך הגדול כל דקס שסוא כשרון המעשים הוא הסולך בכל הדרך הגדול, ומקום כל הורס יש נתיב שם לאל מות, שלא ימות לעולם, כמו חנוך, אליסו, ועז"א לשון נתיבה, כי מעטים יחידים סלט בנתיב הזה; אבל בארח דקס, מי שאינו סולך בכל הדרך רק בארח אחד, ומקיים קלת מלות, יש ג"כ חיים למען יאריטון ימין. תהלים (כ"ס ד') דרכיך ה' סודיעמי ארחותיך למדי, בארחי. ושאר פה סודיעמי, ופה למדי, מבואר. שם (ע') ידרך עוים במשפט וילמד עוים דרכו, שם (י) כל ארחות ה' חסד ואמת וגו', ר"ל דרכו הגדול אך טוב ומשפט, ולפעמים ילך בארח מיוחד בהעגיש הדיק ועלות הרשע, וזה ארחות ה', אמנס סס חסד לדיקים לשלס להס גמול בעתיד, ואמת לרשעים להאבידס, ויאמינו כזה רק נולדי בריתו ועדותיו, (תהלים קי"ט ל"ג) סורני ה' דרך חקיך ואלרנס עקב, סדריכני בנתיב מלותיך כי זו חפלאי, היינו תחלה בקש הדרך הגדול של החקים הכלמיס, יורסו ויעשה בלי שאלת עעמי סמלות, רק ידע דרך הגדול וילרסו שלא ע"פ חקירס רק עקב קן לוס ה', ובקש

ידעה נתיבותי, בארה ז' אהלך טמו פח לי. ר"ל אחס ידעה שאני מוכרח לילך בנתיב מובדל, כי אם אלך בארה, טמנו פח לי, וכ"ש שלא אוכל ללכת בדרך. משלי (ח' כ') בארה לדקס אהלך בתוך נתיבות משפט; לדקס בין אדם למקום, והסכמה מורה הארה לכל מלוא ביחוד, ומשפט בין אדם לחבירו, וכל דין יש לו נתיב מיוחד לפי הענין והטענות, לז"ל בתוך נתיבות. איוב (י"ט ח') ארחי גדר ולא אעבור, ועל נתיבותי ישים חשך, הארה הוכר גדר, והנתיבות הקטנות שם עליהם חשך ואין ניכרות כלל. שם (ה' י"ח) בארתי. שם (כ"ד י"ג) המה היו במורדי אור, לא הכירו דרכיו ולא ישבו בנתיבותיו, ר"ל לא הכירו דרכיו של האור, שזרחה עליהם באורו הגדול, וגם לא ישבו במקום שצאים לשם עפר שומרון לשעלים:

נתיבות האור הקטנים, כמו בניתי שיש בו נקב קטן שהאור מתפלש שם. כושע (ב' ח') סניי שך את דרכך בסירים וגו' ונתיבותיה לא תמלא, הדרך האורך, והנתיבות לא תמלא כלל. משלי (ו' כ"ה) אל ישט אל דרכיו לבך ואל תתע בנתיבותיו, ר"ל גם בנתיב פרטי של המינות לא תתע. ישעיה (כ"ט ח') דרך מעגל נתיב מבואר. שופטים (ס' ו') ציני יעל חדלו ארחות, וגם הולכי נתיבות, יחידים שרגילים לילך בנתיב, ילכו ארחות עקלקלות, לא ילכו בנתיב רק בארה, וגם הארה יהיה עקבתון, מפתח היציא. משעול, הוא נגזר משש שעל, ויליין דרך קלד מאד שיהן לטולך שם רק לחרים רגל ולהסיה רגל, במשעול הכרמים (במדבר כ"ב כ"ד), ועז"א (מ"א כ' י') אם ישפוק עפר שומרון לשעלים:

(טו) דְרָכִים, מְעַלְלִים: ומעללים הם הפעולות הלא מותרות מהם, הדרכים הם המנהגים שנוהג בהם האדם ע"י תכונת נפשו. ששרשם במדוחיו המוסריות לטוב או לרע:

(טז) דְּשָׂא, גֹּשֶׁב:

דשא שם כולל כל מיני עשבים שזכרם תחלשם הארץ. עשב, פורט מין יחידי:

(יז) דְּשָׂן, שָׁבִין:

העלמות המעמיד כח החי או הלא חיה על בריאותו. האיש השבין, טעניו מלאים חלב, אבל הדשן עלמותו מלאים מאיין כח שלמות השרשי ולמד מאיין שמונית דוקא, ודשן מאיין כח שלמות השרשי ולמד:

